

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Rubl sürətlə ucuzlaşır -
azərbaycanlılara da
ziyanı var
yazısı səh.14-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 3 dekabr 2024-cü il Çərşənbə axşamı № 218 (8591) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Trampdan BRICS-ə şok hədə -
Azərbaycan da qoşulmaq istəyirdi...

Global ticarət müharibəsi ilə bağlı narahatlıqlar güclənib

yazısı səh.10-da

"Çinə Zəngəzur dəhlizi lazım deyil" iddiası - düşmənin xam xəyalı, yoxsa...

yazısı səh.8-də

"Gürcü xalqı müdrik qərar verməyi bacaracaq" - rəy

yazısı səh.9-da

MSK sədri:

"Bələdiyyə seçkiləri ilə əlaqədar heç bir beynəlxalq müşahidəçi dəvət etməyəcəyik"

yazısı səh.4-də

"Əsəd rejimi devrilsə, İran və Rusiyaya da zərbə dəyəcək" - politoloq

yazısı səh.11-də

İrəvandan etiraf: qərbi azərbaycanlıların Ermənistana qayıdış hüququ var

yazısı səh.4-də

Litva və Estoniya İvanışviliyə sanksiya tətbiq etdi

yazısı səh.5-də

Yeni ildə əfv gözləntisi

yazısı səh.6-da

Ukrayna üçün kritik gün - "nə sülh, nə də müharibə" dövrü başlaya bilər

yazısı səh.13-də

Tramp and içənədək İranın nüvə silahı olacaq? - ilginç iddia

yazısı səh.3-də

DANIŞIQLARA DAVAM, YOXSA... İLİN SON AYININ SÜLH AKKORDU

2024-də də sülh sazişi bağlanmadı; Ermənistan müharibə konstitusiyasından imtina etmir, əksinə, müdafiə naziri Parisdən vurub Dehlidən çıxır, terrorçu "Yerkrapa" isə sərhədə baxış keçirir - rəy

yazısı səh.6-da

Azərbaycanda yeni, çarəsiz xəstəlik: əsas əlamətlər - qohum evliliyinin rolu varmı?

Zülfüqar Yusifov: "Xəstəliyin vaxtında qarşısı alınmazsa, ağırlaşmalar baş verə bilər"

yazısı səh.15-də

Stoltenberg:
"Ukraynanın müvəqqəti ərazi güzəştlərinə getməsi mümkündür"

yazısı səh.3-də

Natiq Cəfərli:
"Ticarət əlaqələrindəki gərginliyin səbəbkarı Azərbaycan deyil, Fransadır"

yazısı səh.12-də

Tural Abbaslı:
"Bizlər gürcü iqtidarının yanında olmalıyıq"

yazısı səh.5-də

Azərbaycanla Gürcüstan arasında konsulluq məsləhətləşmələri keçirildi

2 dekabr 2024-cü il tarixində Tiflis şəhərində Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi və Gürcüstanın Xarici İşlər Nazirliyi arasında növbəti konsulluq məsləhətləşmələri keçirilib.

XİN-dən APA-ya verilən xəbərə görə, məsləhətləşmələrdə Azərbaycan nümayəndə heyətinə Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq idarəsinin rəisi Emil Səfərov, Gürcüstan nümayəndə heyətinə isə Gürcüstan Xarici İşlər Nazirliyinin Konsulluq idarəsinin rəisi Qiorqi Tabatadze rəhbərlik edib.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikasının Gürcüstandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Faiq Quliyev, hər iki ölkənin xarici siyasət qurumunun məsul əməkdaşları, həmçinin Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin və Dövlət Miqrasiya Xidmətinin, Gürcüstanın Ədliyyə və Daxili İşlər nazirliklərinin rəsmiləri iştirak ediblər.

Konsulluq məsləhətləşmələri zamanı iki ölkə arasında konsulluq sahəsində əməkdaşlığın cari vəziyyəti və inkişaf perspektivləri, o cümlədən sahə üzrə ikitərəfli sənədlərin imzalanması barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

Tərəflər iki ölkə vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının qorunması və onlara konsulluq yardımının göstərilməsi mövzusu üzrə müzakirələr keçirib, yaranmış çətinliklərin aradan qaldırılması üçün əməkdaşlığın intensivləşdirilməsinə dair razılığa gəliblər.

Azərbaycan Respublikası ilə Gürcüstan arasında ədliyyə, miqrasiya, təhsil, humanitar, sosial müdafiə və digər vacib sahələr üzrə əməkdaşlığa dair fikir mübadiləsi aparılaraq, müvafiq sahələr üzrə əlaqələrin gücləndirilməsi istiqamətində birgə tədbirlərin vacibliyini vurğulayıblar.

Danışıqların sonunda iki ölkənin nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri tərəfindən görüşün protokolu imzalanıb.

Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları azalıb

Azərbaycan Mərkəzi Bankının (AMB) valyuta ehtiyatları ötən ayda müqayisədə 3,6% və ya 403,9 mln. dollar azalaraq 10 milyard 967,8 milyon ABŞ dollarına enib.

AMB-nin açıqladığı məlumata görə, valyuta ehtiyatları ilin əvvəllə müqayisədə 5,6% azalıb, ötən ilin eyni dövrünə nisbətən isə 3,3% artıb.

Qeyd edək ki, Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları bu ilin sentyabr ayında pik həddə çatıb və 11 milyard 795,8 milyon dollara bərabər olub. Bundan sonra isə AMB dövlət ehtiyacları nəzərə alınmaqla valyuta satışını artıracağını açıqlayıb.

Emin Ağalarov Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurasının sədri seçildi

Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurasının İdarə Heyətinə yeni sədr təyin olunub.

Bununla bağlı qərar Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurasının İdarə Heyətinin toplantısı zamanı verilib.

Belə ki, 2018-ci ildən Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurasının İdarə Heyətinin sədri olan tanınmış iş adamı Səməd Qurbanov vəzifəsindən ayrılıb. Onun yerinə digər tanınmış iş adamı Emin Ağalarov təyin

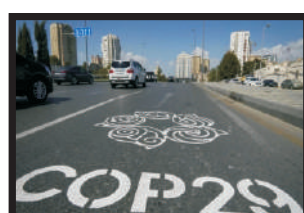
olunub.

Qeyd edək ki, Emin Ağalarov Rusiya və Azərbaycanda böyük bizneslərin sahibi, eyni zamanda Azərbaycanın Xalq artisti-dir. Onun əsas layihələri sırasına "Sea Breeze Resort" developer layihəsi, çoxsaylı restoran və fitness şəbəkələri daxildir.

Xatırladaq ki, Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurası 2016-cı ildə Azərbaycan və Rusiyanın işgüzar da-

irələri arasında əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, iki ölkə arasında ticarət-iqtisadi münasibətlərin genişləndirilməsi məqsədilə yaradılıb.

Azərbaycan-Rusiya İsgüzar Şurasının üzvləri iqtisadiyyatın kənd təsərrüfatı, maşınqayırma, neft-kimya, bank sektoru, logistika və s. kimi müxtəlif sahələrində fəaliyyət göstərən iri, orta və kiçik biznesin nümayəndələridir. Demokrat.az

Qüvvədən düşən COP29 zolaqları açıqlandı

AYNA qüvvədən düşən "COP29 xüsusi hərəkət zolaqları"nı açıqlayıb. (APA)

Bildirilib ki, Zaqulba şosesi, Gülarə Qədirbəyova küçəsi, Hava limanı şosesi, Heydər Əliyev prospekti, Niyazi küçəsi, Bülbül prospekti, İstiqlaliyyət, Mehdi Hüseyn, Koroğlu Rəhimov küçələri, Salyan şosesi, Zığ şosesi, Həsənoğlu küçəsinin Təbriz küçəsi ilə kəsişmə-yədək, Böyükşor yol qovşağının üzəri, Y.Səfərov küçəsi ilə 28 May - Ü.Hacıbəyli küçəsinin kəsişməsinədək, Parlament prospekti, Mikayıl Müşfiq küçəsi ilə Dairəvi yol-Parlament prospekti, Həsən Əliyev küçəsi ilə Ataturk prospekti - Əhməd Rəcəbli küçələrinin kəsişməsi, Mirzaağa Əliyev küçəsi ilə A.Şaiq küçəsi-Azərbaycan prospektinin kəsişməsi, Mikayıl Üseyinov küçəsi Azneftdən Bayraq meydanı istiqamətində, Bünyad Sərdarov küçəsi, H.Seyyidbəyli-İstiqlaliyyət küçələri ilə kəsişmə-yədək, Həsən Seyyidbəyli və N.Nərimanov prospekti-B. Sərdarov küçəsi ilə kəsişmə-yədək, Şeyx Şamil küçəsi Mehdi Hüseyn - İstiqlaliyyət küçəsi ilə kəsişmə-yədək, Xocalı prospekti Yusif Safarov küçəsi - İzzət Orucov küçəsi ilə kəsişmə-yədək olan hissələrdə, Mikayıl Əliyev küçəsi Rüstəm Rüstəmov küçəsindən Mehdi Abbas küçəsi ilə kəsişmə-yədək 5.9 yol nişanlarının çıxarılıb və zolaqlar qüvvədən düşüb.

Hazırda yalnız 5.9 yol nişanlarının mövcud olduğu zolaqlara digər nəqliyyat vasitələrinin girişi qadağandır.

Sürücülərdən diqqətli olmaq və yol nişanları olan zolaqlarda qanunun tələbini pozmaq xahiş edilir.

Havvaxanım Rüstəmovanın işi üzrə-133 zərərçəkmiş var

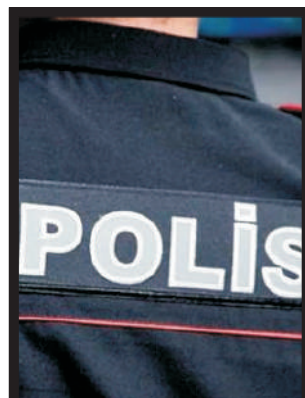
"Moon Kids" Uşaq Bağçasının dələduzluq ittihamı ilə həbs edilmiş təsisçisi Havvaxanım Rüstəmovanın cinayət işi üzrə ibtidai istintaq tamamlandı.

"Qafqazinfo"nın məlumatına görə, iş üzrə toplanmış materiallar baxılması üçün Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinə göndərilib.

H.Rüstəmovanın əməlinə 132 nəfər və Dövlət Sosial Müdafiə Fondu zərər çəkib.

İşi Leyla Əsgərova-Məmmədovanın sədrlik etdiyi hakimlər araşdıracaq.

Qeyd edək ki, xanım müttəhim Nizami Rayon Prokurorluğu tərəfindən cinayət məsuliyyətinə cəlb edilib.

Silahla ehtiyatsız davranan polis nəfəri vəfat etdi

Bakıda polis nəfəri xidməti tabeli silahı ilə ehtiyatsız davranması nəticəsində xəsarət alıb.

Xəsarət alan serjant Emin Cəfəri xəstəxanaya yerləşdirilib. Göstərilən tibbi müdaxilələrə baxmayaraq, onun həyatını xilas etmək mümkün olmayıb.

Faktla bağlı araşdırma aparılır.

DİN-in mətbuat xidmətindən APA-ya məlumatı təsdiqləyiblər.

İran yaxın aylarda nüvə silahı əldə edə bilər. “Reuters” bu barədə Fransa Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin rəhbəri Nikolas Lernerə istinadən yazıb. Lerner bunu İran və Avropa dövlətlərinin nümayəndələrinin Tehranın nüvə proqramı və Moskva ilə əlaqələrini müzakirə etmək üçün Cenevrədə keçirilən görüşü zamanı deyib. “İranın nüvə silahı yaratmaq riski qarşıdakı aylarda böyük təhlükədir və Böyük Britaniya və Fransa belə bir hadisəyə hazırlaşmaq üçün strategiyalar hazırlayıb”, - o vurğulayıb.

Lerner Fransa və Britaniya xüsusi xidmətlərinin yaxın aylarda gözlənilən “kritik təhlükəyə” qarşı birgə işlədiyini də söyləyib.

Az öncə İranın xarici işlər naziri Abbas Araççi bildirmişdi ki, Tehrana qarşı sanksiyalar yenidən tətbiq olunarsa, İran nüvə silahına malik olmaq qadağasına “yenidən baxa” bilər. Beynəlxalq Atom Enerjisi Agentliyi isə ötən cümə günü bildirib ki, İran Fordo və Natanzdakı iki əsas nüvə sahəsində minlərlə müasir sentrifüdan istifadə etməklə uranı zənginləşdirməyə başlayacaq.

Tehran doğrudanmı Donald Tramp and içənədək nüvə silahına malik ola bilər?

“Alyans” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Abutalıb Səmədov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, İranın nüvə silahı istehsal etmək planları 2018-ci il fevralın 1-də Mossad agentləri tərəfindən arxivin ələ keçirilməsindən sonra bütün dünyaya məlum idi. Həmin arxivdəki sənədlər mətbuatda dərc olundu. Məlum oldu ki, İran 1992-1993-cü illərdən başlayaraq nüvə silahı yaratmaq istiqamətində fəaliyyətə start verib. Məqsəd beş nüvə başlığı yaratmaqdır və təbii ki, eyni zamanda nüvə başlıqlarını daşımalı olan raket kompleksi də yaradılmalı idi. Nüvə başlıqlarının hər birinin gücü nəzərdə tutulurdu ki, 10 kiloton olmalıdır: “Uzun müddətdir İran bu istiqamətdə dönmədən öz fəaliyyətini davam etdirir və mətbuatda

Tramp and içənədək İranın nüvə silahı olacaq? - ilginclik iddia

Ekspert: “Təqribən bir il bundan əvvəl elan olunmuşdu ki, yaxın günlərdə İran uranın tələb olunan səviyyədə zənginləşdirilməsinə nail ola bilər və...”

tez-tez məlumatlar gedir ki, artıq İran nüvə silahını yaratmaq ərəfəsindədir, qısa müddətdə bu məqsədinə nail ola bilər. Təbii ki, bunun qarşısını almaq üçün də nüvə dövlətləri, açıq şəkildə nüvə silahlarının olduğunu elan eləyən dövlətlər, ilk növbədə ABŞ əlindən gələni edir. Təqribən bir il bundan əvvəl elan olunmuşdu ki, artıq yaxın günlərdə İran uranın tələb olunan səviyyədə zənginləşdirilməsinə nail ola bilər və bundan sonra nüvə silahını yaratmaq o qədər çətin olmayacaq. Ancaq aradan təxminən bir ildən artıq vaxt keçib, hələ də informasiyalar gedir ki, İran nüvə silahı yaratmaq ərəfəsində-

dir”.
A.Səmədovun sözlərinə görə, təbii ki, bu prosesi həm ABŞ-ın kəşfiyyatı, həm İsrail kəşfiyyatı ciddi nəzarət altında saxlayır. Onlara dəqiq məlumdur ki, İran nüvə silahı yaratmaq prosesində hansı səviyyəyə qədər gəlib çıxıb: “O da aydındır ki, bu dövlətlər İranın nüvə silahına malik olmasını üçün əllərindən gələni edəcəklər və buna imkan verməyəcəklər. Hətta iş müharibəyə qədər gəlib çıxsa da onlar buna gedəcəklər və yeri gəlmişkən, son raket hücumlarına qarşı İranın İsrailə cavab zərbəsi endirdiyi zaman buna şans yaranmışdı, elan olunmuşdu ki, İsrail İranın nüvə obyektlərini vu-

raçaq. Lakin ABŞ buna etiraz elədi və qarşısını aldı. Deməli, hələ proses yaxın aylarda nüvə silahının yaranması üçün tələb olunan səviyyədə deyil. O da məlumdur ki, İsrailin son raket zərbələrindən sonra İran cavab zərbələri endirəcəyini bəyan elədi və onu da dedi bu zərbələr əvvəlkiylə müqayisədə qat-qat ağır olacaq. Bu da həm İsrailə, həm də ABŞ-a İrana qarşı növbəti cavab zərbələri endirmək imkanı verəcək. Amma mən güman edirəm ki, İran nüvə silahını yaratmağa nə qədər yaxın olsa da, Donald Trampın andıçməsinə qədər bu silaha nail olmaq imkanına malik deyil, yəni o dərəcədə buna yaxın deyil. Amerika və İsrail kəşfiyyatları bu

prosesi nəzarətdə saxlayırlar. Qarşılıqlı raket zərbələri də bu silahın yaradılmasının qarşısını almaq üçün Qərbə kifayət qədər imkan verir. Bu səbəbdən hələ çox güman ki, uzun müddət 2025-ci il ərzində də “İran

artıq nüvə silahı yaratmaq ərəfəsindədir” bəyanatları veriləcək, ancaq güman eləmirəm 2025-ci ildə İran nüvə dövlətinə çevrilə biləcək”.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
 “Yeni Müsavat”

Stoltenberg: “Ukraynanın müvəqqəti ərazi güzəştlərinə getməsi mümkündür”

“Regionda münaqişəyə son qoyulması üçün Ukraynanın müvəqqəti ərazi güzəştlərinə getməsi mümkündür”.

APA-nın məlumatına görə, bunu Almaniyanın “table.media” internet resursuna müsahibəsində NATO-nun keçmiş baş katibi Jens Stoltenberg deyib.

O əlavə edib ki, Rusiyanın nəzarət etdiyi əraziləri yaxın müddətdə azad edəcəyi real görünür.

Y.Stoltenbergin sözlərinə görə, atəşkəsin əldə olunmasından sonra Ukraynanın təhlükəsizlik zəmanətinə ehtiyacı olacaq: “Bu isə yalnız rəsmi Kiyevin nəzarət etdiyi ərazi həddləri daxilində mümkündür. Əgər atəşkəsdən sonra da Rusiya həmin əraziləri nəzarətində saxlasa, bu o deməkdir ki, Ukrayna həmin torpaqlardan imtina etməlidir”.

Yaponiya hökuməti Urmiya gölünün bərpasına maliyyə ayırıb

Yaponiya hökuməti İranın Qərbi Azərbaycan əyalətində yerləşən Urmiya gölünün bərpasına 4,5 milyon dollar məbləğində yardım ayırıb.

“Report” xəbər verir ki, məlumatı “lr.voanews.com” yayıb. Məlumatla görə, maliyyə yardımı Urmiya gölünün bərpası və ətraf yaşayış məntəqələrinin bataqlıqlardan mühafizəsinə xərclənəcək.

Bildirilib ki, layihə 2024-2028-ci illərdə BMT-nin Ətraf Mühit Təşkilatı, Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) ilə birgə əməkdaşlıq nəticəsində həyata keçiriləcək. Bu, iki ölkə arasında İranın bataqlıq ərazilərini, xüsusilə Urmiya gölünü qorumaq üçün ikinci əməkdaşlıq layihəsidir.

Putin Pezeşkianla Suriya böhranını müzakirə etdi

Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə İran prezidenti Məsud Pezeşkian arasında telefon danışığı olub. Musavat.com Kremlin mətbuat xidmətinə istinadən xəbər verir ki, əsas mövzu Suriya böhranı olub.

“Əsas diqqət Suriya Ərəb Respublikasındakı vəziyyətin gərginləşməsinə yönəlib. Terrorçu qrupların və bandaların genişmiqyaslı təcavüzü Suriya dövlətinin suverenliyinə, siyasi və sosial-iqtisadi sabitliyinə zərbə vurmaq məqsədi kimi qiymətləndirilir”, - deyir məlumatda bildirilir.

Qeyd olunur ki, Suriyanın qanuni hakimiyyətinin ölkənin konstitusiyası quruluşunun və ərazi bütövlüyünün bərpası istiqamətində atdığı addımlara qeyd-şərtsiz dəstək ifadə olunub və Türkiyənin də iştirakı ilə Astana formatı çərçivəsində söylərin əlaqələndirilməsinin vacibliyi vurğulanıb.

“Prezidentlər arasında və digər səviyyələrdə” gələcək təmasların planı müəyyən edilib”, - mətbuat xidməti bildirib.

□ **Sahana RƏHİMLİ,**
 Musavat.com

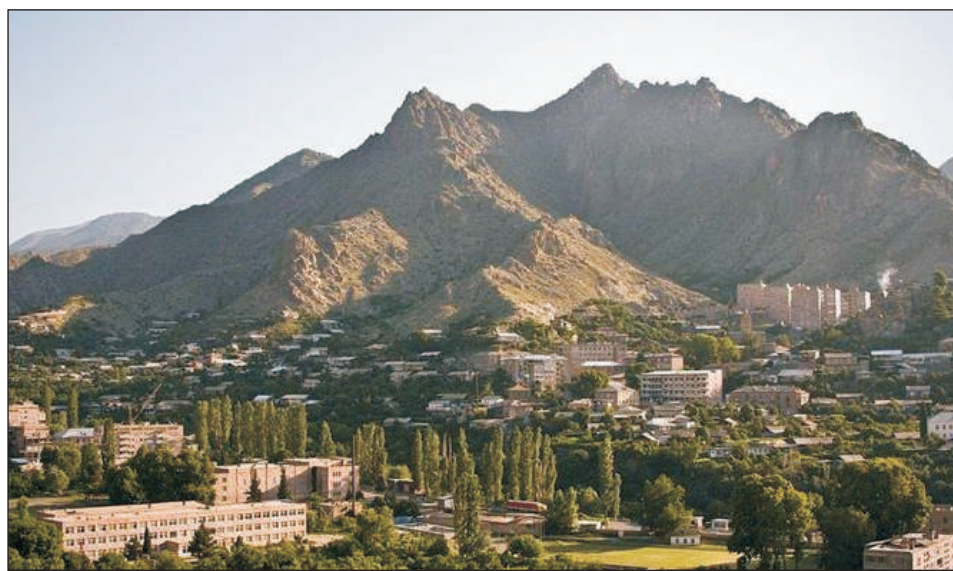
“Ermənistan vətəndaşlığının alınması Qarabağ sakinlərinin geri qayıtmaq hüququna təsir etməməlidir”. “Yeni Müsavat”ın məlumatına görə, bunu keçən həftəsonu parlamentdə keçirilmiş müzakirələr zamanı Ermənistan daxili işlər nazirinin müavini Armen Kazaryan deyib.

“Ermənistan vətəndaşlığını almaq geri qayıtmaq hüququna hər hansı şəkildə təsir edirmi? Mən də o fikrə meyliyəm ki, bunun heç bir təsiri yoxdur”, - Kazaryan bildirib.

Onun sözlərinə görə, beynəlxalq hüququn elementi kimi geri qayıtmaq hüququ heç də hər yerdə yazılmayıb: “Bu, 1966-cı il Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktda və Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasında qeyd olunub. Bundan başqa, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin müvəqqəti qərarı var. Ermənistan vətəndaşlığını qəbul etmək isə bu məsələyə təsir etmir”. Nazir müavini noyabrın 28-nə olan məlumata əsasən, vətəndaşlıq almaq üçün 6338 nəfərin müraciət etdiyini, onlardan da Qarabağdan köçkün düşmüş 4394 nəfərin artıq vətəndaşlıq aldığını söyləyib. Beləcə, Kazaryan əslində bununla qərbi azərbaycanlıların öz yurdlarına qayıtmaq hüququ olduğunu etiraf edib. Çünki 80-ci illərin sonunda Ermənistan dan zorla çıxarılan soydaşlarımızın əksəriyyəti Azərbaycan pasportlarına malikdir. Qarabağdan könüllü köç etmiş ermənilərə gəlincə, Azərbaycan dövləti onların qayıdışının əleyhinə deyil. Bundan ötrü xüsusi portal da yaradılıb və şərtlər məlum. Azərbaycan vətəndaşlığı almaq istəyənlər fərdi qaydada müraciət edə

İrəvandan etiraf: qərbi azərbaycanlıların Ermənistan qayıdış hüququ var

Azay Quliyev: “Qərbi Azərbaycanla bağlı xüsusi nümayəndə təyin edilsin”

bilər. Bunun üçün onlar yəqin ki, Ermənistan vətəndaşlığından imtina etməli olacaqlar.

Mövzu ilə bağlı Musavat.com-a danışan **Demokratiya və İnsan Hüquqları Komitəsinin sədri, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Çingiz Qəni-zadə** deyir ki, Azərbaycanda ikili vətəndaşlıq anlayışı yoxdur. Buna görə də Qarabağ-

dan könüllü gədən və Ermənistan vətəndaşlığı alan ermənilərin Qarabağa qayıtması üçün vətəndaşlıqlarını dəyişdirmələri lazımdır: “Həmin ermənilər Azərbaycanda yaşamaq üçün mütləq Ermənistan vətəndaşlığından imtina etməli və Azərbaycan vətəndaşlığı almalıdırlar. Sülh müqaviləsi imzalanarsa, münasibətlər yumşalsasa, bir neçə günlük

qonaq kimi beynəlxalq tədbirlərə gələ bilərlər. Lakin Azərbaycan qanunları ikili vətəndaşlığı tanımır. Ona görə də Armen Kazaryanın sərəm fikirləri ictimai publikaya hesablanıb. Bizim soydaşlarımızın Qərbi Azərbaycana qayıdışına gəlincə isə öz dədə-baba torpaqlarında yaşaya bilərlər. Çünki Ermənistanda ikili vətəndaşlıq anlayışı var.

Azərbaycana gəlmək istəyən ermənilərin hüququ olmalıdır. Qarabağ hadisələri baş verən dövrlərdə orada yaşamış insanlar, onların ailə üzvləri, övladları yaşamaq üçün Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməklə qala bilərlər. Lakin sonradan köçürülmüş minlərlə adam heç bir hüquq əldə etməyəcək”.

Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədr müavini Fuad Hüseynov bildirib ki, indiyədək **Qərbi Azərbaycandan deportasiya olunan şəxslərin fərdi anket məlumatlarının və müvafiq sənədlərin toplanması üçün arxiv yaradılıb**: “Eyni zamanda yaradılmış xüsusi komissiya tərəfindən Ədliyyə Nazirliyi və digər qurumlarla birlikdə qərbi azərbaycanlılara məxsus arxiv sənədlərinin toplanması işi davam etdirilərək, müvafiq məlumat bazası yaradılıb”.

Milli Məclisin İctimai birliklər və dini qurumlar komitəsinin sədri Fazil Mustafa

hesab edir ki, **Qərbi Azərbaycana qayıdış məsələsi** **təkcə icmanın fəaliyyəti ilə məhdudlaşmamalıdır**: “Hər kəs bu məsələnin beynəlxalq müstəvidə gündəmdə saxlanılması üçün tədbirlər görməlidir. Hesab edirəm ki, azərbaycanlıların Qərbi Azərbaycana qayıtması məsələsi ermənilərin Qarabağa qayıtması ilə paralel şəkildə həyata keçirilməlidir”.

Milli Məclisin Qərbi Azərbaycana Qayıdış üzrə Təşəbbüs Qrupunun xüsusi nümayəndələrinin təyin edilməsi təklif edilib.

Bu təkliflə parlamentdə keçirilən “Qərbi Azərbaycana təhlükəsiz və ləyaqətli qayıdış” mövzusunda dinləmə zamanı deputat Azay Quliyev çıxış edib. O bildirib ki, Qərbi Azərbaycana qayıdış xarici qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq qurumlar vasitəsilə bütün dünyada aktuallaşdırılmalıdır.

“Fikrimcə, Təşəbbüs Qrupunun məruzəçisi təyin olunmalı və Qərbi Azərbaycanda törədilən vandalizm cinayətləri sistemləşdirilməlidir. Məruzəçi bu fakt və materialları xarici ölkələrə, parlamentlərə və QHT-lərə təqdim etməlidir. Eyni zamanda Qərbi Azərbaycana qayıdışla bağlı xüsusi nümayəndə seçilə bilər. Bu məsələni beynəlxalq paktlar, konvensiyalar və digər sənədlərə istinad edərək daim gündəmdə saxlamaq, sırf bunun təbliğatı ilə məşğul olmaq mümkündür”.

☐ **Sahənə RƏHİMLİ,**
Musavat.com

Cəbrayıl köçən daha 34 ailəyə mənzillərin açarları təqdim edildi

Dekabrın 2-də Cəbrayıl şəhərinə Bakı şəhərinin Qaradağ rayonundan növbəti köç karvanı yola salınıb. **Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin məlumatında** qeyd edilir ki, **bu mərhələdə şəhərə köçürülən 129 nəfərdən ibarət 34 ailəyə mənzillərin açarları təqdim edilib.**

Mərasimdə Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəliyinin, Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin rəsmiləri iştirak ediblər. Cəbrayıl daimi yaşayış üçün köçürülən ailələrə yeni tikilmiş binalarda mənzillər verilib.

Qeyd edək ki, hazırda Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda, ora köçürülən keçmiş məcburi köçkünlərlə yanaşı, bu bölgədə aparılan layihələrin icrasında çalışan, həmçinin ayrı-ayrı dövlət qurumlarının yerli bölmələrində xid-

MSK sədri: “Bələdiyyə seçkiləri ilə əlaqədar heç bir beynəlxalq müşahidəçi dəvət etməyəcəyik”

“Bələdiyyə seçkiləri ilə əlaqədar heç bir beynəlxalq müşahidəçi dəvət etməyəcəyik”.

APA xəbər verir ki, bunu Mərkəzi Seçki Komissiyasının (MSK) iclasında MSK sədri Məzahir Pənahov deyib.

MSK sədri bildirib ki, bələdiyyə seçkiləri daxili məsələdir: “Kim müraciət etsə, biz qəbul edəcəyik, amma müşahidəçi dəvət etməyəcəyik”.

O qeyd edib ki, 685 bələdiyyə üzrə 8071 bələdiyyə üzvü seçiləcək.

İndiyə qədər 9 nəfərin bələdiyyə üzvlüyünə namizədliyi irəli sürülüb.

Həmin namizədlər 6 seçki dairəsində irəli sürülüb.

məti vəzifələrini yerinə yetirən, yenidən fəaliyyətə başlamış səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, turizm, sənaye, energetika müəssisələrində işləyən, ümumilikdə, 30 minə yaxın insan yaşayır.

ye, energetika müəssisələrində işləyən, ümumilikdə, 30 minə yaxın insan yaşayır.

"Gürcü Arzusu" və Qərbin arzusu - Azərbaycandan baxış

"Qırmızı xətt"lər bir-bir keçilir, hərbi çevriliş ehtimalı; **Tural Abbaslı:** "Bizlər gürcü iqtidarının yanında olmalıyıq"

26 oktyabr parlament seçkilərindən sonra qonşu Gürcüstanda vəziyyət ilk dəfə olaraq kritik həddə qədər qəlizləşib. Artıq nümayişçilər qanunsuz üsullara əl atmağa başlayıblar. Xarici İşlər və Müdafiə nazirliklərində Qərbin "5-ci kolonu" olan bəzi kadrlar, həmçinin ABŞ-dakı səfir istefa verərək etirazçılar tərəfə keçib.

Həmçinin ölkənin səlahiyyət müddəti bitməkdə olan prezidenti, Fransa vətəndaşı və casusu Salome Zuraşvili dekabrın 29-da istefa verməyəcəyini bildirib. ABŞ isə Gürcüstanla strateji tərəfdaşlığı dayandırdığını bəyan edib.

Tramp komandası bu kursu davam etdirəcəkmi?

Bu, sözsüz ki, etirazları daha da qızıdırmaq, "ocağa" əlavə "yağ" tökmək niyyəti güdür. Bunun üstündən baş nazir İrakli Kobaxidze bildirib ki, Zuraşvili vəzifəsini tərk etməli və prezident iqamətgahını Gürcüstanın qanuni yolla seçilmiş yeni prezidentinə təhvil verməli olacaq. O eyni zamanda Qərbdən ləyaqətli münasibət gözlədiyini vurğulayıb. Lakin onun da əlavə edib ki, "yalan və ədalətsizlik Avropa strukturlarında dərin kök salıb və bu, son dərəcə narahatlıq doğurur". Kobaxidze Trampın vəzifə başına gəlməsi ilə Aİ ilə münasibətlərin dəyişəcəyinə ümid etdiyini də söyləyib.

Öz növbəsində xarici işlər naziri Maka Boçorişvili

bildirib ki, Gürcüstan diplomatlarına qarşı təzyiq kampaniyası aparılır. O, XİN əməkdaşları ilə keçirdiyi görüşdə bu kampaniyanı qəbul edilməz və yolverilməz adlandırıb.

Gürcüstanın Dövlət Təhlükəsizlik Xidmətinin məlumatına görə isə "son hadisələr Gürcüstanda hakimiyyəti zorla devirmək üçün dağıdıcı proseslərin getdiyini" göstərir. "Biz araşdırma nəticəsində əldə edilmiş sübutları dəfələrlə ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmışıq. Müəyyən qruplar Gürcüstan parlamentini yaxınlığında keçirilən mitinqlər zamanı dağıdıcı və zorakılıq ssenariləri təşkil etməyə çalışırlar. Bu ssenarilər konkret siyasi partiyaların və QHT-lərin rəhbərləri tərəfindən hazırlanıb, onların əsas məqsədi hakimiyyəti zorla ələ keçirməkdir", - qurumun bəyanatında deyilir. Proseslər hara aparır? Gürcüstan-Qərb qarşılıqlı maraqlarının qalibi kim olacaq? Qərb ona sərf etməyən, onun sözü ilə oturub durmayan qüvvəli, milli-mənəvi dəyərlərə sükənən hakimiyyəti devirə biləcəkmi? Hərbi çevriliş riski qalırmi? Çevriliş olarsa, bölgə, Azərbaycan bundan necə təsirlənəcək? Azərbaycan müxalifəti proseslərdə kimin yanındadır?

AĞ Partiya başqanı Tural Abbaslı gürcülərin Ukrayna nümunəsindən dərs çıxar-

rabağ məsələsi Qərb və Rusiyanın Cənubi Qafqazda təsirlərini saxlamaq, yaxud artırmaq üçün bir rıçak idi. Azərbaycanın Qarabağ zəfərindən sonra bu rıçaklar itirildi. Cənubi Qafqazda dəngələr dəyişdi, yeni dəngələr, yeni nizam yarandı. Bu nizamdan da təbii ki, həm Qərb, həm də şimal qonşumuz narazıdır. Ona görə də yeni nizamın qurulması üçün həm Rusiya, həm də Amerika başda olmaqla, Qərb dünyası yenidən işə düşdü. Burada da təbii ki, Rusiya boş dayanmadı.

Əslində Rusiyanın Ukraynaya müdaxiləsi Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan kimi Cənubi Qafqaz ölkələrinə bir mesaj verdi. Gürcülər bundan çox yaxşı nəticələr çıxardılar. Belə ki, gürcülər eyni yolu getdikləri Ukraynanın taleyini çox acınacaqlı gördülər. Ona görə də, birmənalı şəkildə Qərb xəttindən balanslı xəttə keçdilər. Bu balanslı xəttə keçməklə artıq Rusiya ilə Qərb arasında balansı qoruyacaqlarını atdıqları addımlarla bildirməyə başlayıblar. Bunu da edəndə Qərb artıq demokratiya, azad seçimi, insanların azad seçim hüquqlarını kənara qoyub, özünün maliyyələşdirdiyi QHT-ləri küçələrə tökdü ki, Rusiya Gürcüstanı Qərbdən almasın. Əslində Gürcüstan uğrunda Rusiya-Qərb savaşı gedir. Maraqlı olan odur ki, Rusiya burada heç bir mübarizə aparmır. Hazırkı iqtidar həm Rusiyanın, həm də Gürcüstanın maraqlarına uyğun addımlar atır. Çünki burada belə bir seçim var. Ortada mənəviyatsız, milli-mənəvi dəyərlərdən və əxlaqdan uzaq bir Qərb dəyərləri var. Rifah içərisində yaşayacaq, ortada LGBT kimi əxlaqsız dəyərlər ayaq tutub yeriyəcək, dövlətçilik məsələsi arxa planda qalacaq. Digər tərəfdən də öz adət-ənənələrinə, milli-mənəvi dəyərlərinə, dininə, yaşam tərzinə sahib çıxan Gürcüstan olacaq. Əslində bu seçimin də davası

Litva və Estoniya İvanişviliyə sanksiya tətbiq etdi

Litva "Gürcü Arzusu"nın yaradıcısı Bdzina İvanişviliyə qarşı sanksiyalar tətbiq edib.

APA-nın Rusiya bürosu xəbər verir ki, rəsmi Vilnüs İvanişvili ilə yanaşı, Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin rəhbərliyinə də qarşı sanksiyalar tətbiq edib.

Qeyd edək ki, ötən gün Litvanın xarici işlər naziri Qabrielius Landsberqis Litva, Latviya və Estoniyanın Gürcüstanda etiraz aksiyalarının yatırılmasının təşkilatçılarına qarşı sanksiyalar tətbiq edə biləcəyini açıqlamışdı.

Estoniya da "Gürcü Arzusu"nın yaradıcısı Bdzina İvanişviliyə sanksiya tətbiq edib.

Bu barədə Estoniyanın xarici işlər naziri Marqus Tsaxna X platformasındakı paylaşımında bildirib. "Estoniya insan hüquqlarını pozan gürcüləri ölkəyə buraxmayacaq. Bura "Gürcü Arzusu"nın yaradıcısı Bdzina İvanişvili, Vaxtanq Qomelauri, Şalva Bedoidze, İoseb Çelidze, Aleksandr Daraxvelidze, Giorgi Butxuzi, Zviad Xarazişvili, Mileri Laqazauri, Mirza Kezevadze, Vaja Siradze və Teymuraz Kupatadze aiddir", - paylaşımında bildirilib.

gedir. Gürcüstan "xarici agentlərlə bağlı" qanun qəbul etdi. Burada əsas məqsəd Gürcüstanın dövlət maraqlarının təmin olunması idi. Özünə hörmət edən dövlət 80%-ə yaxın kənardan maliyyələşən qurumları təbii ki, xarici qurum kimi dəyərləndirməlidir. Amma ABŞ başda olmaqla, Qərb buna etiraz etdi. Bu gün də xalqın seçiminə zidd gedilir, seçilmiş parlament qeyri-legitim qəbul olunur. Özlərinin vaxtı ilə Gürcüstana yerləşdirdikləri və həm də Fransa vətəndaşı olan prezident Salome Zuraşvili öz postunu vaxtında təhvil verməyəcəyini bəyan edib".

T.Abbaslı gürcü iqtidarının postunda qalacağını düşünür: "Düşünülüb şəkilə Qərb Gürcüstanda qarşılıqlı maraqların yaradır. Açıq, burada uğur qazanacaqlarına inanmıram. Mənə elə gəlir ki, Gürcüstan iqtidarı regionda, xüsusilə ölkədə cərəyan edən prosesləri çox gözəl izləyib. Hətta hazırkı "Gürcü Arzusu"nın seçiqabağı təbliğatı "Gürcüstanı Ukrayna etməyə" şüarı idi. Plakatlarda, şəkillərdə əsasən Ukrayna ilə müqayisəli şəkildə verilir. Xalq da bu təbliğatı qəbul etdi, iqtidara səs verdi. İnanmıram ki, xalq bu məsələdə birmənalı olaraq müxalifətin-Qərbin yanında olsun. Məncə, iqtidar oradan nəticələr çıxarıb. Bəli, Gürcüstan qarşıcaq, qarşılıqlı maraqlar olacaq. Amma nəticədə mənə

nə elə gəlir ki, iqtidar qalib gələcək. Azərbaycanın maraqlarına Gürcüstan iqtidarının qalib gəlməsi tam uyğundur. Çünki Amerika və Fransa başda olmaqla, Qərb dünyası Gürcüstanda möhkəmlənsə, növbəti hədəfləri təbii ki, Azərbaycan olacaq. Azərbaycanda isə artıq heç bir insan haqları, demokratiyadan deyil, mənəviyyatımız, dəyərlərimizə, yaşam tərzimizə hücum başlayacaq. Zəif LGBT kimi əxlaqsızlığı sırmağa çalışırlar. İstənilən halda Gürcüstanda vəziyyətin gərginləşməsi regionda vəziyyəti ağırlaşdırır. Bizim Gürcüstanda sabitliyin, sabitliyin olması, hakimiyyət qarşılıqlı maraqlarının yaranmaması marağımızdır. Hər halda, Azərbaycan da buna hazır olmalıdır. Ölkəmiz baş verən hadisələrdən nəticələr çıxarmalıdır. Aşağı-yuxarı Rusiya-Qərb savaşı zəif formatda olsa da, Ermənistanda da gedir. Təhlükəli məqamlar var. Amma şükür Allaha, Azərbaycan bu məsələdə stabildir, sabitdir. Biz Azərbaycan müxalifəti olaraq, Gürcüstanda milli, xalqın dəstək verdiyi, gürcü milli-mənəvi dəyərlərinə sadiq olan bir iqtidarın olmasını çox istəyirik, bu bizim ölkə üçün də daha sərfəlidir. Bu baxımdan bizlər də təbii ki, bu proseslərdə legitim, seçilmiş gürcü iqtidarının yanında olmalıyıq deyə düşünürəm".

□ **Cavansir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

2024

-cü ilin son ayına girmişik. Təəssüf ki, bu il də Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanması mümkün olmadı. Hərgah həm Bakıdan, həm də İrəvandan ilboyu yetərincə nikbin bəyanatlar verilmişdi. Amma tərəflər arasında hansısa "çərçivə sənədi" də imzalanmadı - sülh mətninin böyük hissəsinin razılaşdırıldığı bildirilsə də.

"Yeni Müsavat" qeyd edir ki, Bakı və İrəvan arasında sülh danışıqları ilə bağlı təmasların COP29-dan sonra, dekabr ayında bərpa olunacağı, yekun saziş üzərində diplomatik müzakirələrə yenidən start veriləcəyi gözlənilir. Prezidentin köməkçisi Hikmət Hacıyev də bu anonsu vermişdi. Bəs bu ayın əsas gözləntisi nədir? Danışıqlarda diplomatik sığrayış mümkündürmü?

Bu yerdə yada salmaq ki, dekabrın 5-6-da Maltada ATƏT-ə üzv ölkələrin xarici işlər nazirlərinin toplantısı keçiriləcək. Yəqin ki, Azərbaycan və Ermənistan XİN başçıları - Ceyhun Bayramov və Ararat Mirzoyan da tədbirə qatılacaq. Malta sülh danışıqları üçün uğurlu məkan ola bilərmi? Onu da xatırladaq ki, oktyabrda Kazanda BRİKS sammiti çərçivəsində görüşən iki ölkə rəhbərləri - İlham Əliyev və Nikol Paşinyan xarici işlər nazirlərinə danışıqları intensivləşdirmək və sülh sənədinin imzalanmasını tələşdirmək tapşırığı veriblər. Əfsus ki, ötən zaman kəsiyində Ermənistan daha çox havadarları hesabına silahlanmağa davam etməsi ilə diqqət çəkib.

Yeri gəlmişkən, kapitulyant ölkə gələn il üçün rekord həcmdə - 1.7 milyard ABŞ dolları dəyərində hərbi büdcə müəyyən edib. Ermənistan Birləşmiş Ştatlar, Fransa ilə birgə hərbi təlimlər keçir. Müdafiə naziri Suren Papikyan Parisdən vurub Dehlidən çıxır. Baş verənlərin fonunda ötən həftəsonu Ermənistanın Azərbaycanla sərhəddə fəaliyyət göstərən "Yerkrapa" birliyinin rəhbəri, baş nazir Ni-

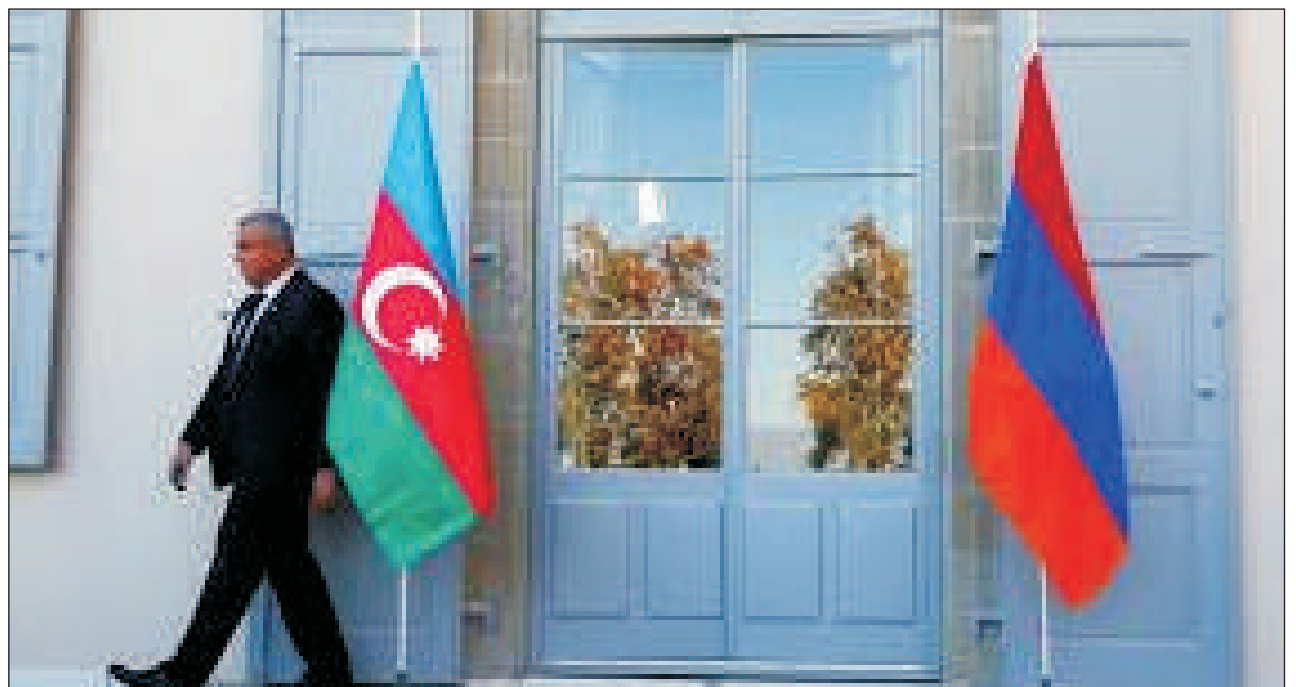
kol Paşinyana yaxınlığı ilə tanınan Sasun Mikayelyan mövqelərə baxış keçirib. Mikayelyan sərhəddə qruplaşma üzvləri ilə görüşüb. Mövqelərdə "xidmət"in yaxşı həyata keçirildiyini, mənəvi-psixoloji vəziyyətin yaxşı olduğunu bildirib. Qruplaşmanın komandirləri isə döyüşə hazır olduklarını deyiblər.

Sözügedən qruplaşmanın 10 mindən çox üzvünün olduğu və həmin şəxslərin hərbi təlimlərə cəlb olunduğu haqda məlumatlar açıqlanır. Orada xidmət edənlərin əksəriyyəti Birinci Qarabağ müharibəsi dövründə iştirak edənlərdir. Ermənistanın Fransa, Yunanistan, Hindistan kimi ölkələrdən hücum silahları və texnikalar alması və Mikayelyanın mövqelərə baş çəkməsini də nəzərə alsaq, bütün bunlar rəsmi İrəvanın öz revanşist mövqeyindən vaz keçmədiyini bir daha sübut edir. Gerçək həmçinin budur ki, Ermənistan müharibə konstitusiyasından imtina etmək istəmir. Üstəgəl, rəsmi İrəvan yaxın keçmişinə, işğal dövrünün qalıqları olan üzdənirəq Minsk Qrupunun rəsmi ləğvinə bu il də dirəniş göstərdi...

Professor Qabil Hüseynlinin "Yeni Müsavat"a bildirdiyinə görə, sülh danışıqları ağır prosedir və qısa müddətdə nail olmaq asan deyil. Onun fikrincə, tərəflər danışıqlarda xeyli irəliləyiş əldə etsələr də, İrəvan irəli sürülən tələbləri yerinə yetirməkdən boyun qaçıır. Q.Hüseynli hesab edir ki, Bakının şərtləri əsassız deyil və hansısa güzəştləri, yaxud təslimçiliyi nəzərdə tutmur: "Azərbaycan haqlı olaraq qeyd edir ki, sənin konstitusiyanda mə-

Danışıqlara davam, yoxsa... - ilin son ayının sülh akkordu

2024-də də sülh sazişi bağlanmadı; Ermənistan müharibə konstitusiyasından imtina etmir, əksinə, müdafiə naziri Parisdən vurub Dehlidən çıxır, terrorçu "Yerkrapa" isə sərhəddə baxış keçirir - rəy

nim ərazilərimə iddian var və onu çıxar. Bizim Ermənistan qanunvericiliyinə dəyişikliklə bağlı ayrı tələbimiz yoxdur. Yəni onların daxili işlərinə qarışmırıq. Sadəcə, bizə aid hissə barədə əsaslı tələb irəli sürmüşük. Amma Ermənistan 2026-cı ildə referendumla gedəcəyini açıqlayıb. Bakı da birmənalı şəkildə deyib ki, yarımçıq sülh heç vaxt olmayacaq və indiki şərtlərlə müqavilə imzalanı bilməz. O baxımdan, Ermənistan götür-qoy etməli və özü fikirləşməlidir. Bizim tələ-

sən yerimiz yoxdur. Azərbaycan suverenliyini təmin edib, indi sərhədləri dəqiqləşdirməyi və yekun sülh sənədini imzalamağı tələb edir".

Q.Hüseynli bu il danışıqlarda müsbət dinamikanın da müşahidə edildiyini əlavə edərək düşünür ki, gələn il sülhə yaxınlaşmaqda növbəti addımlar atılacaq: "Hələ heç nə qurtarmayıb və dekabrın sonuna qədər niyyət protokolu ola bilər, yaxud çərçivə sənədi. Biz yaxın günlərdə müzakirələrin sürət-

lənəcəyini gözləməkdəyik. Ermənistan anlayır ki, müstəqillik bəyannaməsindən ərazi iddiaları çıxarılmısa, Azərbaycan sazişə qol çəkməyəcək. Sadəcə, Paşinyan erməni xalqına bunu həzm etdirmək yolları axtarır. Məncə, referendum olmadan da mümkündür. Çünki qərar parlamentdə qəbul edilib və Paşinyanın deputatları da sayca üstün olduğu üçün həyata keçirə bilər. Şifahi olaraq bəyan olunub ki, Qarabağ Azərbaycana aiddir, Praqda bir sə-

nədə qol da çəkilib, erməni cəmiyyəti də bunu görür. İndi qalır onu öz qanunvericiliyindən ləğv etmək. Zənnimcə, 2025-ci il bu istiqamətdə uğurlu ola bilər. Ermənistanın silahlanmasına gəlincə, 44 günlük məğlubiyyətin travması canlarından çıxmayıb və inanmıram ki, yenidən müharibə etmək istəsinlər. Yeni münaqişə minlərlə ölü erməni hərbcisi deməkdir ki, artıq onu istəmirlər".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Yeni ildə əfv gözləntisi

Hüquq müdafiəçisi: "Bu məsələ cənab Prezidentin səlahiyyətindədir və istənilən vaxt əfv sərəncamı verilə bilər"

Dekabrın sonu Azərbaycan üçün təkcə təzə təqvim ilinin başlanğıcı hesab olunmur, 31 dekabr eyni zamanda Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günüdür. Həmin günlə bağlı əfv gözlənilirmi? Əfv komissiyasında bir hərəkətlənmə varmı, bu ay olacağını?

Əfv Məsələləri Komissiyasının üzvü, "Konstitusiyaya" Araşdırmalar Fondunun prezidenti Əliməmməd Nuriyev məsələ ilə bağlı "Yeni Müsavat"a danışır:

"Ötənlərdə 31 dekabrda cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən əfv sərəncamı imzalanıb. Lakin son 5 ildə əfv sərəncamları daha çox Novruz bayramı, böyük tarixlər və may ayında imzalanıb. Məsələn, 2023-cü ildə Ulu öndər Heydər Əliyevin 100 illiyi ilə bağlı mayda 801 məhbusu əhatə edən əfv sərəncamı verilmişdi. 2018-ci ildə isə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin

100 illiyi və 28 May Respublika Günü münasibətilə 634 məhbus əfv olunmuşdu.

Bu ilin may ayında isə 160 nəfərə yaxın məhbusun əfv olunduğunu qeyd edək. Bu baxımdan, dekabrın sonunda növbəti əfv sərəncamı olacağı ehtimalı o qədər yüksək deyil, amma bu məsələ cənab Prezidentin səlahiyyətindədir və istənilən vaxt əfv sərəncamı verilə bilər.

Əfv Komissiyasının katibliyi və Prezident Administrasiyasının Hüquq-mühafizə orqanları ilə iş şöbəsinin Əfv məsələləri sektoru davamlı olaraq müraciətləri qəbul edir, baxır və emal edir. Hər

bir müraciətə görə arayış hazırlanır və Əfv Komissiyasının iclasları ərəfəsində cənab sədrə təqdim olunur.

Bu il bir sıra mühüm hadisələrlə yadda qaldı, o cümlədən parlament və prezident seçkiləri, həmçinin COP29 tədbiri keçirildi. Bütün bu hadisələrdən sonra ehtimal edirik ki, növbəti əfv sərəncamı gələn ilin Novruz bayramı və ya may ayında ola bilər".

Hüquq Müdafiə Təşkilatları Monitoring Qrupunun üzvü, hüquq müdafiəçisi Novella Cəfəroğlu isə qeyd edib: "Çox istərdim ki, hazırda məhkəmələri davam edən blogerlər, jurnalistlər, siyasi partiya üzvləri ilə məhkəmədən ev dustaqlığına buraxılsınlar. Çünki 31 dekabr həm Dünya Azərbaycanlılarının

Həmrəylik Günü, həm də Yeni il bayramıdır, bu münasibətlə onlara qarşı humanist addım atmaq olar. Monitoring Qrupunun üzvləri olaraq hər zaman bu barədə müraciətlərimizi göndəririk. Hesab edirəm ki, son vaxtlar ölkəmizə qarşı təzyiqləri nəzərə alaraq, bu addımları atmaq olar. Həmçinin jurnalist Əvəz Zeynallının azadlığa çıxmasını arzulayıram. Bu gün öl-

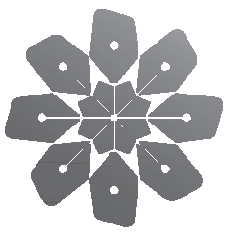
kəmizə qarşı "siyasi məhbus" məsələsi ilə bağlı xeyli qınaq gəlir. Demirəm ki, biz o qınaqlardan qorxuruq, sadəcə, çalışmaq lazımdır ki, digər dövlətlərin qarşısında Azərbaycan haqqında belə bir xoşagəlməz imic formalaşmasın. Bu baxımdan istərdim ki, hamısı azadlığa çıxsın.

Bundan başqa, çox istərdim ki, ömürlük həbsə məh-

kum olunmuş, hazırda sayıları 2-3 nəfər qalmış OMON-çılar, ömürlük həbs cəzasına məhkum olunanlar, hansı ki, 20 ildən çoxdur ki, məhbus həyatı yaşayırlar, bəziləri hətta Birinci Qarabağ müharibəsində iştirak ediblər, onların əfvə düşməsinə arzulayıram".

□ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə 44 günlük "Vətən Müharibəsi"ndə qazanılmış tarixi qələbə, Ermənistan tərəfindən törədilmiş sülh və insanlıq əleyhinə cinayətlər, habelə müharibə cinayətləri ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması

Ermenistan sülhə hər an hazır olduğu bəyan edir. Lakin sözdən əmələ gəldikdə, sülh prosesini pozan hərəkətlərə yol verir. Sonuncu belə destruktiv addım yenə Avropa Birliyinin sifarişi ilə oldu: yanvardan quruma sədrlik edəcək Polşanın prezidenti Andrzej Duda Arazdəyə gələrək sərhədimizdə "binokl şou"su göstərdi.

Onun sərhəddə neyi müşahidə etdiyi aydın deyildi. Aydın olan isə bu addımların kövrək sülh prosesinə xələl gətirməsidir. Çünki regionda gedən strateji rəqabət sülh müqaviləsinin imzalanması imkanlarını azaldır. Bu da Ermənistanın sülh əleyhinə olduğunun sübutudur. Əgər İrəvan sülh əleyhinə olmasaydı, bu gün tələb edilən iki mühüm şərti yerinə yetirərdi - konstitusiyaya düzəliş və Aİ missiyasını regiondan çıxarmaq. Bu iki tələb yerinə yetirilmədiyi üçün Ermənistanın sülhə qarşı çıxdığı görünməkdədir.

Eyni zamanda bura silahlanmanı əlavə etmək olar. Ermənistan bunu öz hərbi potensialını yaxşılaşdırmaq kimi təqdim edir, lakin Qərbdən aldığı stimül revanş üçün həvəsləndirir. **Siyasi təhlilçi Aqşin**

Kərimova görə, Fransa bu yol xəritəsini inkişaf etdirmək üçün Hindistanın da Ermənistanə dəstəyini gücləndirici mexanizm kimi nəzərinde saxlayır: "Beləliklə, Fransa-Hindistan-Ermənistan dostluğu və əməkdaşlığını strateji olaraq dərinləşdirmək Cənubi Qafqazda təhlükəsizliyi, sülh mühitini şikəst etmək naminə təsnifatlandırılır. Regionda Hindistanın əsasən Çin, üzde görünən tərəfdə isə Pakistan, Fransanın isə arxa səhnədə Böyük Britaniya ilə rəqabətində Ermənistan "əla-mətdar" kompensasiyaedici faktor kimi çıxış edir. Yeni Ermənistan həm Fransanın, həm də Hindistanın xidmətində durmaqla Azərbaycana qarşı mümkün hərbi təxribatlar zamanı təhlükəsizlik zəmanətləri almağa həvəslənir. Bunun müqabilində Fransa da,

Hindistan da Ermənistandan kəşfiyyat məlumatları alıb və ya İrəvana kəşfiyyat informasiyaları ötürüb dominant oyunçu olmağa şimiklənirlər". **Təhlilçinin sözlərinə görə, bununla belə, Azərbaycan Ermənistan üçün açılı biləcək strateji nöqtələri dondurur, üstəlik, strateji müttəfiqi Türkiyə və tərəfdaşları ilə əməkdaşlıqları genişləndirir:** "Azərbayca-

nın Ermənistanın təxribat siyasətinə qarşı əsas güclərindən biri də onun hərbi arsenalıdır və sərhəddə strateji məntəqələri nəzarətdə saxlamaqdır. Bu mənada Ermənistanın Azərbaycana qarşı güclü hərbi-siyasi alətlər əldə etməsi müşkülə çevrilir, üstəlik, İrəvan həm də Bakı ilə Fransanın rəqabətində arasında sıxılır. Azərbaycan Fransa ilə əlaqələrinin pisləşməsi baha-

sına olsa da, özünün strateji və təhlükəsizlik maraqlarını qoruyaraq Parisin də işini çətinləşdirir. Çünki Fransa Azərbaycanın müttəfiqlik arealının genişlənməsini və hərbi qüdrətini gücləndirməsini, regiondakı dinamikalarda əsas hərəkətverici qüvvə olduğunu dərk edir. Lakin Fransa hələ də Azərbaycan əleyhinə diqqətçəkən nümunələr axtarır və hesab etmək olar ki, Paris

bu axtarışlarını kəşfiyyat səhnəsinə sıçratmaq üçün müxtəlif üsullar axtırır".

Milli Cəbhə Partiyasının sədr müavini Ehtiram Mehdiyevin fikrincə, 2024-cü il sülh sazişi üçün itirilmiş təqvim oldu, lakin proses bu il inkişaf etdirildi: "Ən azından ikitərəfli modeldə danışıqlar davam etdi, delimitasiya üzrə əsasnamə ratifikasiya olundu, liderlərin görüşü keçirildi, sülh mətnini razılaşdırmaq üçün bir sıra irəliləyişlər əldə edildi. Ancaq təməl problemlər qalmaqdadır. Bu da Ermənistanın sülh əleyhinə atdığı addımlardan irəli gəlir. İrəvan avropalı kəşfiyyatçıları sərhəddə doldurub və qızışdırıcı siyasət yürüdü, habelə, ərazi iddialarını qanunverici aktlarından çıxarmır. Buna görə də fundamental məsələlər həllini tapmadıqca, sülh sazişi yubanacaq. Çünki Paşinyan hakimiyyəti cəmiyyətə sülh mətnini təqdim edə bilmir. İqtidarın fikrincə, bu, təslimçilik aktı kimi dəyərləndirilə bilər".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Emil SALAMOĞLU

Bəli, neinki Zəngəzur, Göyçə və onun ətrafı, İrəvan şəhəri, ümumiyyətlə, indiki bütün Ermənistan ərazisi bizim torpaqlarımızdır - bununla heç kim mübahisə etmir, edə də bilməz! Amma nə etmək olar ki, bu məsələ də artıq keçmişdir və biz bununla barışmalıyıq. Bəli, ata-babalarımız vaxtında bu haqda ciddi düşünməli idilər.

Hüseynbala SƏLİMOV

azərbaycanlılara - türklərə münasibəti dəyişdimi, nəhayət, heç olmasa, bundan sonra Bakını boşaltdırlarmı?..

Axı hamıya məlumdur ki, o vaxt Bakı rəhmətlik Nuru Paşanın komandanlığı ilə alındı! Deyilənə görə, ermənilər hətta özləri də İrəvana iddialı deyilməmişlər, paytaxt kimi də, yanılmıramsa, tamamilə başqa şəhəri (səhv edirsə, tarixçilər korrekte edər!) elan etmək istəyirlərmiş!..

Sonrakı illərdə elə keçmiş kommunist atalarımız da (nə etmək olar, onlar da bizim tariximizdir!) böyük səhvlərə yol verdilər, onlar da torpaq vermək məsələsində böyük xəxavət göstərdilər! Bundan sonra, sovetin sonrakı illərində isə Ermənistan addım-addım azərbaycanlı türklərdən təmizləndi, M.Qorbaçov dövründən başlayaraq isə ermənilər daha böyük iştahə düşdülər və hətta bütün Qarabağı bizdən almaq istədilər, amma onların növbəti avantürası nə ilə bitdi, bunu artıq hamınız bilirsiniz!..

Fəqət, bütün bunlar artıq tarixdir. Qarabağ tamam azad edilib və indi rəsmi Bakı da, qardaş Ankara da Ermənistanə münasibətdə yeni siyasi kurs götürüb - bəli, bugün-sabah Ermənistanla sülh sazişi imzalana bilər və hamımız buna çox ümidliyik!

Bu sülh sazişi ondan ötrü lazımdır ki, Rusiya imperiyasının (elə başqalarının da!) qarşılığı buralardan tamamilə yağıdır, Kremlin geosiyasi ilqəyi boğazımızdan çıxsın, çünki buna zəmin qalsa, ermənilər yenə də Kremlin və ya bir qeyrisinin işarəsi ilə bizə qarşı çıxa bilərlər, ona görə ki, onlar təbiətən XƏYANƏTKARDILAR...!

İndi tam sülh əldə etmək üçün xeyli zəmin yaranıb - baxmayaraq ki, Paşinyan da, komandası gah nala vurur, gah da mıxa! Bəli, hətta COP29 tədbirlərinə də gəlmədilər - ya cəsərləri çatmadı, ya da XİSLƏTLƏRİ imkan vermədi!..

Amma yenə də insafən demək lazımdır ki, Nikol Paşinyan çalışır, NƏSƏ etmək istəyir - hətta deyilənə görə,

erməniləri demək olar ki, konstitusiyaya və "istiqlaliyyət bəyannaməsi"nə (ona görə ki, kiçik hərfərlə, dırnaqda yazıram ki, Ermənistan hələ indi-indi müstəqil olur!) düzəlişlər etmək üçün razı salıbdır!

Bu adam sərsəm ermənilərin psixologiyasını, az da olsa, dəyişmək üçün cəhdlər edir.

Onlara deyir ki, Azərbaycana və Türkiyəyə qarşı ərazi iddiaları Ermənistanın təhlükəsizliyi üçün təhdid yaradır, onlara daim təlqin edir ki, Azərbaycan və Türkiyədən real olaraq bizim üçün təhlükə yoxdur, əlbəttə, əgər İrəvan onlarla normal münasibətlər qursa...!

Bəli, keçmiş jurnalist, indiki baş nazir Nikol Paşinyan neinki şərqşünas-ermənişünas alim, elmlər doktoru, eks-prezident Levon Ter-Petrosyanın səhvlərini düzəltməyə, hətta ondan daha çox etməyə çalışır!

Yadınızdadırmı, Ter-Petrosyan prezident olanda cəmi bir məqalə yazdı və erməniləri Azərbaycanla sülhə çağırdı, amma o vaxt kriminal siyasi

elementlərin əli ilə Kreml onu prezidentlikdən qovdu, Mətnadərənə "erməni əlyazmaları", "qədim erməni - Assuriya ədəbi əlaqələri" ilə məşğul olmağa göndərdi!..

Odur ki, indi tam sülh üçün real imkan yaranıb və biz də Paşinyana münasibətimizi dəyişməliyik. Deyim ki, rəsmi Bakı da bunu etməyə cəhd göstərir. Düzdür, çox çətin gədir bu proses, Paşinyan heç də həmişə, yumşaq şəkildə desək, ardıcıl deyil, üstəlik, gündə biri gəlir Ermənistanə və hamısı da durbinini tuşlayır Azərbaycana tərəfə...!

Amma yenə də düşünürük ki, bir az səbrli və müdrik olmalıyıq. Məsələn, Qərbi Azərbaycan məsələsinə gəldikdə, bu bölgədən olan həmvətənlərimizin hissələrini tam başa düşürük - bir daha deyirik ki, o torpaqların hamısı bizimdir, bununla heç kim mübahisə etmir, edə də bilməz! Amma gələn bu söhbətləri müvəqqəti də olsa, məhdudlaşdıraraq, çünki bu məsələ Ermənistanı qıcıq yaradır, ermənilər də Paşinyana deyir ki, bax, azərbaycanlılar da bizə

qarşı ərazi iddiası irəli sürür, sən də "Qərbi Ermənistan", nə bilim, "Şərqi Ermənistan" məsələsinə at ortaya!

Beləcə, "Qərbi Ermənistan", daha nə bilim, "Şərqi Ermənistan" kimi gicbəsər nağıllar, siyasi əfsanələr yaranır, hətta siyasi "çağırışlar" peyda olur bugünkü İrəvanda...

Ona görə də gələn bir azca səbrli olaq. Cənab Prezident İlham Əliyev də dəfələrlə deyibdir ki, biz Zəngəzura tanklarla, toplarla yox, avtomobillə qayıtmaq niyyətindəyik, yəni bizim Ermənistanə qarşı ərazi iddialarımız yoxdur...

Həm də biz qərbi azərbaycanlılarımızın Ermənistanə qayıtmaq məsələsinə qaldıranda, onlar da ermənilərin Azərbaycana qayıtması məsələsinə atırlar ortaya! Bu isə bizə lazımdır? Onların bizim torpaqlarımızda olması həmişə potensial təhlükədir, bizim ölkəmizi idarə etmək, çalxalamaq, hətta dağıtmaq üçün real "geosiyasi rıçaqdır" kimlər üçünsə - bəli, ən azı son yüz ilin tarixi göstərir bunu...

Ermənistan sülhə qarşı - bu iki tələbi icra etməsə...

İrəvan sülh sazişi istəsəydi, konstitusiyaya düzəliş edərdi və Aİ missiyasını regiondan çıxarardı

Hindistan da Ermənistandan kəşfiyyat məlumatları alıb və ya İrəvana kəşfiyyat informasiyaları ötürüb dominant oyunçu olmağa şimiklənirlər". **Təhlilçinin sözlərinə görə, bununla belə, Azərbaycan Ermənistan üçün açılı biləcək strateji nöqtələri dondurur, üstəlik, strateji müttəfiqi Türkiyə və tərəfdaşları ilə əməkdaşlıqları genişləndirir:** "Azərbayca-

nın Ermənistanın təxribat siyasətinə qarşı əsas güclərindən biri də onun hərbi arsenalıdır və sərhəddə strateji məntəqələri nəzarətdə saxlamaqdır. Bu mənada Ermənistanın Azərbaycana qarşı güclü hərbi-siyasi alətlər əldə etməsi müşkülə çevrilir, üstəlik, İrəvan həm də Bakı ilə Fransanın rəqabətində arasında sıxılır. Azərbaycan Fransa ilə əlaqələrinin pisləşməsi baha-

sına olsa da, özünün strateji və təhlükəsizlik maraqlarını qoruyaraq Parisin də işini çətinləşdirir. Çünki Fransa Azərbaycanın müttəfiqlik arealının genişlənməsini və hərbi qüdrətini gücləndirməsini, regiondakı dinamikalarda əsas hərəkətverici qüvvə olduğunu dərk edir. Lakin Fransa hələ də Azərbaycan əleyhinə diqqətçəkən nümunələr axtarır və hesab etmək olar ki, Paris

bu axtarışlarını kəşfiyyat səhnəsinə sıçratmaq üçün müxtəlif üsullar axtırır".

Milli Cəbhə Partiyasının sədr müavini Ehtiram Mehdiyevin fikrincə, 2024-cü il sülh sazişi üçün itirilmiş təqvim oldu, lakin proses bu il inkişaf etdirildi: "Ən azından ikitərəfli modeldə danışıqlar davam etdi, delimitasiya üzrə əsasnamə ratifikasiya olundu, liderlərin görüşü keçirildi, sülh mətnini razılaşdırmaq üçün bir sıra irəliləyişlər əldə edildi. Ancaq təməl problemlər qalmaqdadır. Bu da Ermənistanın sülh əleyhinə atdığı addımlardan irəli gəlir. İrəvan avropalı kəşfiyyatçıları sərhəddə doldurub və qızışdırıcı siyasət yürüdü, habelə, ərazi iddialarını qanunverici aktlarından çıxarmır. Buna görə də fundamental məsələlər həllini tapmadıqca, sülh sazişi yubanacaq. Çünki Paşinyan hakimiyyəti cəmiyyətə sülh mətnini təqdim edə bilmir. İqtidarın fikrincə, bu, təslimçilik aktı kimi dəyərləndirilə bilər".

Paşinyana şans vermək olarmı?..

Qudalar komandası

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Dünya siyasətində maraqlı proseslər gedir. ABŞ-ın təzə-köhnə prezidenti Donald Tramp hələ vəzifəni əldə etməyib, ancaq azı 2 vəzifəni qahımlarına vermişdir. Bunların ikisi də Trampın qudalarıdır. Biri Çarlz Kuşner adlı yoldaşdır, onu ABŞ-ın Fransada səfiri qoyacaqdır. Kuşner Trampın birinci övrəti İvana xanımdan dünyaya gəlmiş qızı İvanka xanımın qayınatasıdır. İkinci quda isə Trampın ikinci övrəti Marla Meyplz adlı xanımın doğduğu Tiffani müəllimin qayınatasıdır, ismi-şərifli İsrail kəşfiyyatını xatırladan Massad Bulos olan bu qahımı da Orta Doğu və ərəb ölkələri üzrə müşavir qoyacaqdır. (Ən yağlı vəzifələrdən biridir, bilirsiniz. Amerikalıların ərəblərlə həmişə babat alveri olubdur).

Bayden da boş dayanmır, gethagetdə oğlu Hanter Baydeni sərəncamla əfv edibdir. Hanter müəllim vergi qaçaqlığı, qanunsuz silah gəzdirmə, narkotik-filan kimi bir buket cinayətdə suçlanırdı. Maşallah. Amma prezidentin şəxsən oğlunu əfv eləməsi Amerika siyasətində nəse yeni üföqlər açıldığını göstərir.

Böyük ehtimalla gələn il prezident andı içəndən sonra Donald müəllimin birinci fərmanı da özünü əfv etmək olacaqdır. Çünki hazırda onun üzərində, yalan olmasın, 42 cinayət işi durur.

Nə oldusa, elə bizim Əli bəy - AXCP sədrinə oldu. Bugünlərdə məhkəmə onu 1500 manat cərimə etdi. Əli bəyi də kimsə əfv eləsə yaxşı olar.

Bu arada keçən yazımda İmişlinin inqilabi inkişafından bəhs etmişdim, cizmaqaranın kilobaytı qurumamış belə xəbər gördüm: hazırda İmişlinin 4 futbol komandası varmış! 1, 2, 3 və sairə liqalarımızda top qovurmuşlar. Jurnalist yazmışdı ki, bu, Azərbaycan futbolunda görünməmiş hadisədir: 1 rayonun 4 komandası olması!

Buyur. Həmin yazını aparıb bəzi müxalifətçi deputatların gözüne soxmaq lazımdır. O şəxslər ki, keçən həftə İmişlinin problemlərindən qırıldadırdılar. Hanı? Problem olan yerdə dörd komanda olar? Yaxşı yaşadıkları üçün futbolla məşğuldurlar. Əlbəttə, utanmasan "dərdədən oynayırlar" demək də olar.

Söz açılmışkən, milli futbol komandamızın da uğurları kəhkəşana yüksəlir. Baş məşqçi Santuş müəllim günəşini heyəti təzələyir, hər bir azərbaycanlıni orda oynatmağa çalışır. İspaniyanın 5-ci liqasında oynamış bir genci də komandaya çağırırmışdı.

Təsəvvür elə. 5-ci liqa. Ancaq əsas İspaniya deyilmi? Bizim bir qahım yayda turist kimi Barselonaya getmişdi. İndi Santuşdan dəvət gözləyir. Hər gün qəlyanda, yemək-icməkdədir. Tam formasındadır. Milli komandamızın idman şərefini hara desən uzatmağa... üzr istəyirəm, ucaltmağa hazırdır.

Əsas balet elədiyimiz milli komandalardan biri - 19 yaşa qədər qadınlardan ibarət futbolçularımız da Avropa çempionatının seçmə oyunlarını nəhayət bitirdi. Bütün oyunları böyük hesabla uduzmaqları bir yana, ən sevin-diricisi odur ki, qızlar rəqib qapılarını toxunulmaz saxladılar. 1 top belə vurmada vətənə dönmüşlər! Dini dəyərlərimizə, milli mentalitetə sədaqət nümunəsidir, çünki futbolda qol vuran oyunçu bəzən maykasını çıxarır. Allaha şükür, bizim qadın futbolçuları belə təhlükə gözləmir.

Ancaq heç şübhəsiz, ən maraqlı oyunumuz noyabrın 21-də Qəbələ şəhər stadionunda keçirilmişdir. Orada eyni adlı yerli klub Ağcabədinin "Olimpiya" komandası ilə yoxlama görüşündə 20:0 qalib gəlmişdi. Mən ərinmədim, qol vuranları saydım, 12 nəfər çıxdı. 12 nəfər 20 qol vurmuşdu. Futbolda oyun zamanı hərə 11 nəfərlə oynayır, bəs bu necə olub? Avtoqol da yox idi. Demək bu məşqçi hələ ərinmədən əvəzetmə-zad da edibdir.

Trampla başlayıb Ağcabədinin "Olimpiya" komandası ilə yazını bitirmək də həyatımızın dinamik inkişafını göstərir.

Azərbaycanın qərb rayonlarını Naxçıvanla birləşdirəcək Zəngəzur dəhlizi ətrafında intriqa səngimir. Bunun tək səbəbkari kommunikasiyaların açılmasına hər vaxtla siyasi don geydirməyə çalışan Ermənistan və onun bəzi xarici hava-darlarıdır. Halbuki kommunikasiyaların açılması hamıdan çox onun özünə faydalıdır.

"Mənim Gürcüstanın Anaklia limanının Çin tərəfinə icarəyə verilməsi qərarının Zəngəzur dəhlizi adlandırılan dəhliz kontekstində təsirini təhlil etmək imkanım oldu".

Bu barədə ev dustaqlığında olan radikal-müxalifətçi Ermənistan Respublika Partiyasının sədr müavini (rəhbəri Xocalı hərbi canisi Serj Sərkisyanıdır), revanşist Armen Aşotyan yazıb.

Onun sözlərinə görə, "Çin özünün müstəqil logistik oyununu ilə bu dəhlizin sırf geosiyasi, pantürkist mahiyyətini tam açıb göstərir". İddia edib ki, guya Türkiyə və Azərbaycan Qərb və Çin arasında ticarət üçün Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyətini şişirdir, Bakı və Ankara "öz arzularını qlobal iqtisadi fayda paketində təqdim etmək üçün" çalışır.

"Çin isə Cənubi Qafqazda pantürkizm tələsinə düşməmək üçün ticarət yolunu ya Sünikdən (Qərbi Zəngəzur - red.) şimala - Gürcüstan, ya da Sünikdən (Qərbi Zəngəzur - red.) cənuba - İran vasitəsilə təmin etməyi nəzərdə tutur. Çinə Zəngəzur dəhlizi lazım deyil", - Aşotyan bildirib.

Erməni revanşist-müxalifətçinin iddiasının əsası varmı? Zəngəzur dəhlizi Çin üçün nə dərəcədə önəm kəsb edir? Azərbaycan, Türkiyə öz yerində, bu marşrut ən çox daha hansı ölkələrə lazımdır?

Sabiq maliyyə naziri, siyasi və iqtisadi məsələlər üzrə ekspert Fikrət Yusifov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Ermənistanda Zəngəzur dəhlizi ətrafında kimin nə deməsinin heç bir əhəmiyyəti yoxdur: "Bu məsələ artıq çoxdan öz həllini tapıb. Yəni hələ 44 günlük savaştan da illər öncə bu barədə Azərbaycan və Çin anlaşılıb. Baxın, Çin Xalq Respublikasının sədri Si Cinqpin 2013-cü ilin sentyabr ayında "Bir kəmə, bir yol" (layihənin yeni adı Kəmə və Yol Təşəbbüsü) layihəsini ortaya qoyduqdan sonra bütün ölkələr içərisində bu layihəni ilk dəstəkləyən Azərbaycan oldu. Çünki Azərbaycan Prezidenti bu layihənin gələcəkdə ölkəmiz üçün nə demək olduğunu vaxtında uzaqgörənliklə dəyərləndirmişdi. Elə bu səbəbdən də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2013-cü ilin dekabrında Çinə rəsmi səfəri çərçivəsində "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında "İpek Yolu İqtisadi Kəməri"nin

"Çinə Zəngəzur dəhlizi lazım deyil" iddiası - düşmənin xam xəyalı, yoxsa...

Fikrət Yusifov: "Bu dəhliz ya könüllü şəkildə, ya da..."
Azər Badamov: "Azərbaycan Ermənistanın istəyindən asılı olmayaraq öz yolunu açacaq"

yaradılmasının birgə təşviqi haqqında Memorandumu" imzalanmışdı.

Dünya iqtisadiyyatının nəhəngi olan və bu gün Alıcılıq Qabiliyyəti Prioriteti üzrə Amerika Birləşmiş Ştatlarından da 10 trilyon dollardan çox ümumdaxili məhsul istehsal edən Çin bu yolların çəkilməsinin gələcəkdə onun üçün nə demək olduğunu ciddi fərqləndirir. Əgər bu belə olmasaydı, Çin "Bir kəmə, bir yol" layihəsinə ümumilikdə 8 trilyon ABŞ dolları həcmində vəsaitin xərclənməsi barədə qənaətdə gəlməzdi. Çəkilməyəcək yollarla 60-dan çox ölkəni birləşdirəcək bu nəhəng layihənin reallaşdırılmasına Çin hökuməti artıq bir trilyon dollardan çox vəsait xərcləyib.

Zəngəzur dəhlizinin iqtisadi və siyasi əhəmiyyətindən çox danışmaq olar. Bir məsələni tam olaraq anlamaq lazımdır ki, bu dəhlizin açılmasında Ermənistanın hansı mövqedə dayanmasının heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Bu dəhliz ya könüllü şəkildə, ya da güc tətbiqi etməklə açılacaq. Çünki ortada söhbət qərblə şərq arasında daşımaların zamanının 3 dəfəyə qədər qısaldılması hesabına Çinin də, Qərbin də hər il əldə edə biləcəyi 100 milyardlarla dollar əlavə mənfəətdən gedir. Nəhəng dövlətlərin bu qədr böyük biznes maraqları qarşısında ümumdaxili məhsulu real olaraq 20 milyard

dollar ətrafında olan və bölgədə dalana dirənmiş Ermənistan nə edə bilər ki..."

Deputat Azər Badamov Ermənistanın hər hansı cəhdlərinə baxmayaraq, Azərbaycanın bu məsələdə istədiyini həyata keçirəcəyini düşünür: "Zəngəzur dəhlizi ancaq Azərbaycan və Türkiyə üçün lazımı layihə deyil, həm də bu qlobal layihədir. Bu dəhliz Asiya ilə Avropa arasında yükdaşımanın həyata keçirilməsində zaman və maliyyə baxımından əvəzsiz alternativ marşrut olacaq. Bu baxımdan Çinin Zəngəzur dəhlizinə marağı günü-gündən artmaqdadır. Çinin Avropa ilə 1 trilyon dollara yaxın bir ticarət dövriyyəsi var. Bu dövriyyənin reallaşdırılmasında ənənəvi marşrutlarda çətinliklər yaranmışdı. Amma yeni yaranacaq Zəngəzur dəhlizi ancaq alternativ marşrut deyil, həm də digər marşrutlardan daha rentabildir. Ona görə də Zəngəzur dəhlizinin açılması Çin üçün çox maraqlıdır.

Ermənistan Respublika Partiyasının sədr müavini Armen Aşotyanın yazdığı "Çin özünün müstəqil logistik oyununu ilə bu dəhlizin sırf geosiyasi, pantürkist mahiyyətini tam açıb göstərir. İddia edib ki, guya Türkiyə və Azərbaycan Qərb və Çin arasında ticarət üçün Zəngəzur dəhlizinin əhəmiyyətini şişirdir, Bakı və

Ankara öz arzularını qlobal iqtisadi fayda paketində təqdim etmək üçün çalışır" fikirləri cəfəngiyyatdır. Düzdür, Zəngəzur dəhlizi Türk dünyası arasında fiziki bağlantı yaratmaq-la birləşdirəcək. Biz Türk dünyasında vahid gücün yaranmasını dəstəkləyirik. O cümlədən türkdilli dövlətlərin ayrılıqda güclənməsi ümumi gücümüzü artırır. Amma Armen Aşotyanın qeyd etdiyi kimi, Çinin pantürkizmə görə Zəngəzur dəhlizini dəstəkləməməsi, Gürcüstan və ya İran üzərindən daşımaları təşkil etmək üzərində düşündüyünü ifadə etməsi Zəngəzur dəhlizi məsələsini siyasiləşdirmək üçün onun özünün düşüncələridir. Belə ki, Azərbaycan nəinki Qərbi Azərbaycan dan Zəngəzur dəhlizinin açılması üzərində işləyir, həm də İran ərazisindən Naxçıvanla birləşdirəcək yeni yolun çəkilməsi prosesini davam etdirir. Ermənistan isə boş-boş söhbətlərlə özünü yenə də bəynəlxalq marşrutdan təcrid edir. Azərbaycan Ermənistanın istəyindən asılı olmayaraq öz yolunu açacaq. Ermənistan hakimiyyəti və necə deyirlər, onların radikal müxalifəti öz ölkəsinin gələcəyini düşünürsə, siyasi qərarlərini kənara qoyub Ermənistana nəfəslik olan Zəngəzur dəhlizinin açılması üçün Azərbaycanla yalvarmalıdır".

□ **Cavansir ABBASLI,**
 "Yeni Müsavat"

Qonşu Gürcüstanda son günlərdə yenidən baş qaldıran etiraz dalğası Azərbaycanda da yaxından izlənilir. Oktyabrın 26-dan bu günə qədər artan xətlə davam edən proseslər durmadan gərginləşir. Həbs edilənlərin sayı daha da çoxalmaqladadır.

Ekspertlərin bu proseslərin hara qədər davam edəcəyi, hakim "Gürcü Arzusu" iqtidarına olan təhlükələr barədə ən müxtəlif fikirlərinə, proqnozlarına rast gəlirik. Xüsusi-
lə Azərbaycan cəmiyyətində, müxalifət daxilində Gürcüstandakı hadisələrlə bağlı ikili mövqeyə rast gəlirik.

AMİP liderinin köməkçisi, politoloq Əli Orucov bu etiraz dalğasını təşkil etməklə Qərbin Gürcüstanda öz gücünü nümayiş etdirdiyini qeyd etdi, ictimai-siyasi durumun dramatikləşməyə doğru getməsinin açılacağı fəlakətlərdən söz açdı: "Gürcüstanda müxalifətin və ölkə prezidenti Salome Zurbəşvili-nin, həmçinin beynəlxalq ictimaiyyətin, Qərb qurumlarının

rəkatı" adı verilən həmin etirazlarda onlarla insan həyatını itirdi. Ardınca Rusiya Krim ilhaq etdi. Ukraynanın digər əyalətlərində Moskva qondarma "respublikalar" yaratdı. Bununla da kifayətlənməyərək hərbi təcavüz etdi. Qərb-Rusiya arasında mübarizənin şiddəti ilk növbədə Gürcüstan və gürcü xalqına faciələrə yol açacaq. Müxalifətlə "Gürcü Arzusu" hakimiyyəti arasında ayırıcı xətlər getdikcə o qədər dərinləşir ki, bunun vətəndaş qarşıdurmasına, qan tökülməsinə hər an yaxınlaşacağı ehtimalını artırır. Gürcüstan uğrunda mübarizədə xarici güclər üçün heç də bu ölkənin gələcək taleyi, gürcü xalqının rifahı və təhlükəsizliyi o qədər də

"Gürcü xalqı müdrik qərar verməyi bacaracaq" - rəy

Siyasi şərhçi: "Hansı dövlət və hakimiyyət Qərbin diqtəsi ilə hərəkət etmirsə, gözümçixdıya salınır və..."

lərə həddindən artıq güc tətbiq etməsi və aşırı zorakılığa əl atması əks-effekt verə bilər və cəmiyyətdəki dayaqlarının da itirilməsinə gətirib çıxara bilər. İndiki durumu "xarici agentlər" və Rusiya qanunu adı verilən qanunun qəbulu zamanı yaranan eti-

bilməz. Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin Gürcüstanın indiki hakimiyyəti barədə "onların öz fikirlərini müdafiə etmək üçün göstərdiyi cəsarət və xarakter məni heyratlandırdı" kimi səsləndirdiyi sözlərdən başqa heç bir rəsmi mövqe ortaya

Kreml: "Rusiya Gürcüstandakı proseslərə qarışmaq fikrində deyil"

Rusiya Gürcüstandakı proseslərə qarışmaq fikrində deyil. APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Kremlin mətbuat katibi Dmitri Peskov bildirib. Onun sözlərinə görə, Gürcüstanda baş verənlər bu ölkənin daxili işidir.

Kremlin sözcüsü vurğulayıb ki, Gürcüstanda vəziyyəti sarsıtmaq cəhdləri var və hakimiyyət vəziyyəti sabitləşdirmək üçün tədbirlər görür.

Peskov Gürcüstandakı hadisələrin Ukrayna "Maydan"ı ilə oxşarlığına da diqqət çəkib.

seçkinin nəticələrini tanımadıqlarını bəyan etməsi prosesləri daha da gərginləşdirir. Bir neçə gün öncə Qərbin basqılarına adekvat cavab verən baş nazir İrakli Kobaxidzenin Avropa Birliyi ilə danışıqları 2028-ci ilədək dayandırdığını bəyan etməsi sanki daxili gərginliyin yeni və daha təhlükəli fazaya keçməsinə bir bəhanə oldu. Artıq Gürcüstanı demək olar ki, hökumətə qarşı etiraz dalğası бүрүyb. Qərbin "Gürcü Arzusu" iqtidarına qarşı təzyiqləri intensivləşib və sərtləşməkdədir. Polislə nümayişçilərlə arasında bir neçə dəfə toqquşmalar baş verib. Zorakılıq halları artmaqdadır. Cəريان edən hadisələr sanki Ukraynadakı ssenari üzrə gedir. Bildiyiniz kimi, 2014-cü ildə sabiq prezident Viktor Yanukoviçin Avropa İttifaqı ilə assosiativ sazişdən geri çəkilməsi ilə başlayan etirazların onun hakimiyyətdən gətməsi və Rusiyaya qaçması ilə nəticələndi. "Maydan hə-

önəm daşımır. Onlar üçün Gürcüstanın geopolitik mövqeyi, region üçün əhəmiyyətli yerləşimi vacibdir. Gürcüstanın Qara dəniz hövzəsində yerləşməsi, Qərbin enerji şaxələndirilməsində və nəqliyyat-loqistika işləmələrində aktiv iştirakı və Qərblə Şərqi birləşdirən tranzit ölkə olması böyük güclərin diqqətini özünə cəlb edir. Eyni zamanda Qərb uzun illərdir ki, Gürcüstanı külli miqdarda sərmayə yatırıb, müxtəlif ictimai və fəal qruplara maliyyə dəstəyi verib. Qərb mövqeli və Qərbin maraqlarına xidmət edən vətəndaş cəmiyyətləri və siyasi təsisatlar formalaşdırıb. Qərb düşüncəli yeni nesil yetişdirilməsinə nail olub. Qərb Gürcüstanda ötən illər ərzində böyük təsir və təzyiq imkanları əldə edib. Göründüyü kimi, Qərb bir işarə ilə böyük bir etiraz dalğası yaradıb Gürcüstanda vəziyyəti müərkəbləşdirmək iqtidarında olduğunu ortaya qoydu. "Gürcü Arzusu"nun proses-

raz aksiyası ilə qarışdırmaq olmaz. Bu gün Gürcüstanda baş verənlər həm də xarici güclərin prinsipial toqquşmasıdır və geri çəkilməkləri mövqelərinin itirilməsi ilə nəticələ bilər. Məncə, "Gürcü Arzusu"nun konfrontasiyadan qaçması müşahidə edilir. Hakim partiya Qərblə bəzən sərt tonda və ciddi ittihamlarla danışmasına baxmayaraq qarşıdurmadan çəkinir. Fikrimcə, baş nazir İrakli Kobaxidze elə bir variant tapmalıdır ki, Qərbin maraqlarının tam ziddinə olmasın və kompromislərə gəlməyə hazır olduğunu nümayiş etdirə bilsin".

Politoloq bir maraqlı məqama da toxundu: "Müşahidələrim onu deməyə əsas verir ki, hazırkı hakimiyyətin güzəştə getməkdən başqa çarəsi qalmayıb. Hazırkı hökumət rusiyayönlü adlandırılarsa da, Moskvadan hər rəkkəbləşdirmək iqtidarında olduğunu ortaya qoydu. "Gürcü Arzusu"nun proses-

qoyulmayıb. Hətta qulağa xoş gələn bu sözlər də Gürcüstan cəmiyyətində qıcıq yaradı. Fikrimcə, Avropa Birləşmiş Ştatların yeni seçilmiş prezidenti Donald Trampın vəzifəsinə başlayacağı müddətə Gürcüstandakı prosesləri öz mənafeələrinə uyğun həll etməyə cəhd edir. ABŞ Qərbin ənənəvi müttəfiqi olması baxmayaraq, Trampın yürütdüyü xarici siyasətin önündə ABŞ durduğundan mövqelər haçalanır. Fəaliyyətə başlayacaq prezident Trampın Gürcüstan və hazırkı hakimiyyətlə bağlı tutumu aydın deyil, ancaq Qərb üçün bu ölkə vacibdir. Qərb sanki əlində olan resursların tez hərəkətə keçməsinə, hadisələrin qızışmasını istəyir, tələsir. Dekabrın 15-də Gürcüstanda yeni prezident seçilməlidir, sabiq prezident isə postundan getməyəcəyini deyir. Deməli, ziddiyyətlər kulminasiya nöqtəsinə doğru irəliləyir. Son dövrlər bir daha aydın oldu ki, Qərb üçün demokratik dəyərlər, insan

haqları və s. kimi ibarələr əsl məqsədləri pərdələnmək üçündür. Və hər bir Cənubi Qafqaz ölkəsinə bu şablon sözlər spesifik yanaşmada tətbiq edilir. Tutaq ki, Ermənistan Rusiyanın siyasi, iqtisadi, hərbi, ticari müttəfiqidir. Qərblə Rusiya arasında ikili oyun oynaya bilər. Ancaq Ermənistan rusiyapərəst olmur. Lakin Gürcüstan Moskva ilə heç bir əlaqəsi, hətta diplomatik münasibətləri olmadığı halda Rusiyaya meyillilikdə suçlanılır. Məsələnin mahiyyəti isə ondan ibarətdir ki, hansı dövlət və hakimiyyət müstəqil xarici siyasət yürüdürsə, öz dövlətinin və milli maraqlarının təmin edilməsinə təşəbbüs göstərsə, Qərbin diqtəsi ilə hərəkət etmirsə, gözümçixdıya salınır və daxili səbatsızlıq yaradılır. Gürcüstanda cəryan edən hadisələrin regiona təsirinin olacağı mümkündür. Həmçinin qonşu ölkə ilə sıx əlaqələrə və geniş əməkdaşlığa malik Azərbaycana da təsiri ehtimal olunur. Söhbət daha çox humanitar təsirdən gedə bilər. Əgər qarşıdurma şiddətlənsə və bu, silahlı toqquşmalara gətirib çıxarsa, bu, Gürcüstanda yaşayan 750 min soydaşımız üçün də ciddi risklər yarada bilər və sərhədlərin bağlı olmasına rəğmən

müəyyən problemlərə yol açar. Ancaq düşünürəm ki, vəziyyət o həddəyə inkişaf etsin. Təsədüfi deyil ki, qonşu ölkədəki hadisələr Azərbaycan cəmiyyətində və cəmiyyətin fəal siyasi kəsimi olan siyasi partiyalar tərəfindən də izlənməkdədir. Xüsusən də müxalifət düşərgəsində buna fərqli baxışlar var. Bəziləri zorakılıqların, hakimiyyət dəyişikliyinə güc yolu ilə reallaşmasına meyillidir. Ancaq hesab edirəm ki, bu düzgün yol deyil. Gürcü xalqının iradəsinə, onun qururuna və milli-mənəvi dəyərlərinə hörmətlə yanaşılmalıdır. Nəinki gürcü xalqının, bütünlükdə hər bir dövlətə və hər bir xalqa bərabərlik və dostyana münasibət göstərməlidir. Suveren hüquqları tanınmalıdır. Təəssüflər olsun ki, Qərb tərəfdən Azərbaycana qarşı da ögey və qeyri-məqbul münasibət sərgilənməkdədir və bu hal demokratik dəyərlər uğrunda uzun illərdir ki, mübarizə aparən qüvvələri də Qərbdən uzaqlaşdırır. Hesab edirəm ki, gürcü xalqı müdrik qərar verməyi bacaracaq və ölkəni siyasi krizisdən, daxili qeyri-sabitlikdən itkisiz çıxara biləcək".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

“BRİCS ölkələrinin kənarından baxarkən dollardan uzaqlaşmağa çalışması fikri bitdi”. Bunu ABŞ-ın yeni seçilmiş prezidentini Donald Tramp dollardan imtina etmək istəyən BRİKS üzvlərinə müraciət edərkən “Truth Social” sosial şəbəkəsində yazıb.

“Bu ölkələrdən tələb edirik ki, ya yeni BRİKS valyutası yaratmayacaqlarına, ya da güclü ABŞ dollarını əvəz etmək üçün hər hansı başqa valyutanı dəstəkləməyəcəklərinə dair öhdəlik götürsünlər, əks halda, 100 faizlik gömrük rüsumları ilə üzləşəcəklər və gözəl ABŞ iqtisadiyyatına satışla vidalaşmalı olacaqlar”, - Tramp qeyd edib.

Dünyanın bir nömrəli iqtisadiyyatının başına keçməkdə olan şəxsin bu açıqlaması bütün dünyada müzakirələrə səbəb olub. Əksər beynəlxalq mətbu orqanlarda Trampın hədəsi, reallaşma imkanları, nəticələri müzakirə olunur.

“The Guardian” yazır ki, Donald Trampın BRİCS ölkələrini hədələməsindən sonra global ticarət müharibəsi ilə bağlı narahatlıqlar güclənib.

Xəbərdarlıq Trampın ABŞ prezidenti kimi andıçmə mərasimindən sonra Kanada, Meksika və Çinə tariflər tətbiq edəcəyini söyləməsindən bir həftədən az bir müddət sonra səsləndirilib.

“The Guardian” xatırladır ki, BRİKS qrupu əvvəlcə Braziliya, Rusiya, Hindistan, Çin və Cənubi Afrikadan ibarət idi və daha sonra Misir, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Efiopiya və İran da qoşulub. Üstəlik, Rusiyanın dövləti ilə bir çox ölkələr, o cümlədən Azərbaycan və Türkiyə də birləşməyə qoşulmaq üçün müraciət ediblər.

BRİCS-in vahid valyutasının yaradılması ideyası Rusiyadan gəlir. 2014-cü ildə Krimin ilhaq edildikdən sonra xeyli sanksiyalarla üzləşən Rusiya 2015-ci ildən bu məsələni davamlı gündəmə gətirir. 2022-ci ildə Ukraynada işğalçı müharibə başladıqdan sonra isə dollar sisteminin uzaqlaşdırılan Rusiya üçün alternativ tapmaq həyatı məsələyə çevrilib.

Lakin ötən müddətdə aparılan səhnəarxası müzakirələr, danışıqlar göstərdi ki, maddi bir valyutanın yaradılması utopyadır. Ona görə də diqqət yönəldilib rəqəmsal ödəniş sisteminin formalaşdırılmasına. Oktyabr ayında Rusiya prezidenti Vladimir Putin özü açıq deyib ki, vahid valyutanın yaradılması qeyri-mümkündür. Buna görə də o, ABŞ-ın dollardan siyasi silah kimi istifadəsinə mane ola biləcək alternativ beynəlxalq ödəniş sisteminin yaradılmasına çağırıb. Belə bir sistemin yaradılmasını isə xeyli sayda analitik mərkəz real hesab edir. Bu, Tramp və onun komandasının diqqətindən yayınmayıb və yeni seçilmiş prezident məlum xəbərdarlığı səsləndirib.

Aydın məsələdir ki, BRİCS ölkələrindən idxala 100 faizlik rüsum onlardan ABŞ-a daxil olan malların iki-

Trampdan BRİCS-ə şok hədə -

Azərbaycan da qoşulmaq istəyirdi...

Global ticarət müharibəsi ilə bağlı narahatlıqlar güclənib

qat bahalaşması demək olacaq. Bu isə ABŞ-da inflyasiyanın artmasına gətirib çıxarmaqla global ticarət axınının sabitliyini pozacaq.

Əslində ticarətə bu sərt yanaşma Trampın global ticarətin dinamikasını dəyişdirmək və ABŞ-ın iqtisadi suverenliyini gücləndirmək məqsədi daşıyan daha geniş “America First” iqtisadi siyasətini əks etdirir. Belə radikal qərarlar təhdidi ilə Tramp administrasiyası qarşı tərəflərlə danışıqlara üstün notlar əsasında başlamaq istəyir.

Qeyd edək ki, BRİCS-in iki üzvü - Rusiya və İran ABŞ-ın ən kəskin sanksiyaları altındadırlar. Onların dollara alternativ axtarışının əsasında da bu sanksiyalar dayanır. ABŞ-ın Çinlə münasibətləri isə artıq açıq ticarət müharibəsi müstəvisinə qədəm qoymaqla qalmaqdadır. Lakin buna baxmayaraq, BRİKS ölkələri arasında ABŞ-ın ən böyük ticarəti də Çinlədir. 2024-cü ilin 10 ayı ərzində Çin-Amerika ticarət dövriyyəsi 2,8 faiz artaraq 564 milyard dollar təşkil edib: ABŞ-a ixrac 3,3 faiz artaraq 427,8 milyard dollara, idxal isə 1,2 faiz artaraq 136,4 milyard dollara çatıb.

Braziliya ilə ABŞ arasında ticarət 2022-ci ildə 88,7 milyard dollarlıq tarixi səviyyəyə çatıb. ABŞ-a ixrac 11 faiz (37 milyard ABŞ dolları) ilə ABŞ-dan idxal 15,9 faiz (40 milyard ABŞ dolları) artıb.

2022-2023-cü maliyyə ilində Hindistan və ABŞ arasında ticarət həcmi bir il əvvəlki 119,5 milyard dollara qarşı 7,65 faiz artaraq 128,55 milyard dollara çatıb. Hindistanın ABŞ-a ixracı 2,81 faiz artaraq 78,31 milyard dollara çatıb. Hindistanın Amerika mallarının idxalı təxminən 16 faiz artaraq 50,24 milyard dollara çatıb.

Göründüyü kimi, BRİCS-in böyük iqtisadiyyatlı üzvlərinin ABŞ-a satdıqları oradan aldıklarından çoxdur və Tramp 100 deyil, 50 faizlik rüsum da tətbiq edərsə, onlar üçün çox ciddi problemlər yaranı bilər.

İqtisadçı-ekspert Elman Sadıqovun sözlərinə görə, ötən il Cənubi Afrika Respublikasında keçirilən BRİKS sammitində vahid valyutanın yaradılması məsələsi gündəlikdə olub: “Lakin sonra sammitin bəyannaməsində bununla bağlı heç nə olmadı. Çünki az-çox başı çıxan hər kəs bilir ki, rezerv valyuta yaratmaq üçün lazım olan şərtlər hansılardır. Belə valyutaları süni şəkildə yaratmaq mümkün deyil. Tarixə nəzər salsaq, görürük ki, rezerv valyuta kimi adətən güclü dövlətin, bir sıra hallarda imperiyanın valyutası çıxış edir. Belə valyutanın arxasında real güc, böyük və dayanıqlı iqtisadiyyat olmalıdır. Əvvəllər rezerv val-

yutanın arxasında qızıl aktivinin dayanması da əsas şərtlərdən biri idi. 1971-ci ildə bu tələb ləğv edildi, lakin onun əvəzində böyük inam, güc, dayanıqlılıq gəldi. Ölkənin inkişaf səviyyəsi digər ölkələrin inkişaf səviyyəsinə üstün olmalıdır ki, valyutanın dövriyyəsinə tənzimləyə bilsin. Alternativ valyuta hazırda bir istək, arzudan ibarətdir. Daha çox Çin və Rusiyanın ABŞ-ın dollar üzərindən hegemonluğuna qarşı duruş gətirmək istəyindən doğan arzusudur”.

Ekspert bildirir ki, BRİCS heç siyasi baxımdan oturuşmuş, institutlaşmış təşkilat deyil: “Bu ölkələrin hərəsi bir qitədedir, öz aralarında çox ciddi fikir ayrılıqları var. İqtisadiyyatların inkişaf səviyyəsi, inkişaf perspektivləri həddən artıq fərqlidir. Ərazilərinə, əhali sayına, iqtisadiyyatın birgə həcminə görə böyük görünürlər. Lakin bunlar birgə gücü ifadə etmir. Üstəlik, üzv ölkələrin öz aralarında ciddi problemlə məsələlər var. Hətta indi yaxın dost ölkə təsiri bağışlayan Çinlə Rusiya arasında örtülü gedən böyük rəqabət, narazılıq, bir-birindən ehtiyatlanma, qarşılıqlı etimadsızlıq var. Çinlə Hindistan arasındakı münasibətlər də məlum məsələdir. Müxtəlif ölkələrin vahid valyutasının yaradılması sahəsində ən

uğurlu təcrübə Avropa Birliyindədir. Birlik üzvləri bir kompakt ərazidə yerləşir, iqtisadi inkişaf baxımından çox kəskin fərqlər, bir-birinə ərazi iddiaları yoxdur. Hətta bu şərtlərlə belə avronun dönerliliyi gözlənilən səviyyəyə çatmayıb”.

E.Sadıqovun sözlərinə görə, Tramp əslində dolların ehtiyat valyuta kimi mövqeyini gücləndirmək niyyətindədir: “Onsuz da global ticarətdə dolların payı çox yüksəkdir, bunun qarşısını almaq mümkün deyil. Son onillikdə dolların ehtiyat valyuta payı azalıb. Əvvəllər 63 faizdən çox idi, indi 50 faizə yaxındır. Son dövrlər ehtiyatlarda qızılın payı daha çox artırılır. Tramp da dolların ehtiyatlardakı payının artırılmasını tələb edir. BRİKS üzvlərinə Trampın dediyi rüsumların tətbiqi dolların zəifləməsinə gətirib çıxara bilər. Ümumiyyətlə, Trampın çıxışlarında, açıqlamalarında bir-biri ilə ziddiyyət təşkil edən bəzi məqamlar var. Bəzən populyzm daha çox olur, bəzən isə təhlükəli xarakter alır, narahatlıq doğurur. Məsələn, Tramp deyir ki, neft qiymətləri 40-50 dollar arasında olmalıdır. Bu, reallaşması mümkün olan məsələdir, lakin bu, ABŞ neftçilərinə sərf etmir axı. ABŞ-da şist neftinin maya dəyəri 1 barel üçün 40-50 dollar arasındadır. Qiymət

bu səviyyəyə düşərsə, onu hasil etməyin mənası qalmayacaq. Tramp eyni zamanda dolların ehtiyat valyuta kimi əvvəlki mövqeyini bərpa etməsini istəyir. Lakin bu istəyə çatmaq üçün atmaq istədiyi addımlar dolları zəiflədəcək addımlardır. Zəif dollara isə ehtiyat valyuta kimi baxanların sayı azalacaq. Ola da bilər ki, dolların zəifləməsi kifayət qədər ciddi xarakter alıb və Tramp bu xəbərdarlıqla prosesin qarşısını almağa çalışır. Bildiyiniz kimi, ABŞ-ın Çinlə ticarətində Çindən idxal ora ixracdan bir neçə dəfə çoxdur. Yəni bu gün Çinin belə inkişafında ABŞ-ın kifayət qədər rolu olub, hansı ki, indi bu, onun özünə qarşı çevrilib. Bunun qarşısını idxal rüsumlarını artırmaqla almaq cəhdləri global ticarət prosesində çox ciddi təbəddülatlara gətirib çıxara bilər. Gedişat belə olarsa, inkişaf etməkdə olan bir çox ölkələr ondan ciddi fayda götürəcəklər. Məsələn, Çinə qarşı sanksiyalar, tariflərin tətbiqindən sonra Pekin Meksikaya investisiyalarını kəskin artırıb. İndi bir çox məhsulları Meksikada istehsal edib oradan ABŞ-a çatdırır. Yəni belə amilləri də nəzərə almaq lazımdır”.

Müəssisimizə görə, BRİCS üzvlərinin birgə statistik rəqəmləri çox böyük görünür: “Baxanda, təsir yadır: əhali sayı, ərazi, ÜDM həcmi və sair. Lakin bu göstəricilər bir-biri ilə orta səviyyədə belə əlaqələndirilməyib, iqtisadiyyatların koordinasiyası sıfırdan azca fərqlənir. Buna görə də birlik üzvlərinin vahid valyutaya keçidi qeyri-realdır. Tramp da bunu bilir və xəbərdarlığında da nəyi nəzərdə tutduğunu açıq qeyd edir. Onu narahat edən ehtiyatlarda dolların payının azalmasıdır. Lakin bu payı yenidən yüksəltmək üçün seçilən yolun ən effektiv, doğru olduğunu söyləmək mümkün deyil. Bayağda qeyd etdik ki, BRİCS ölkələrindən idxala 100 faizlik rüsumun tətbiqi dolların güclənməsinə deyil, əksinə, zəifləməsinə gətirib çıxaracaq. Düşünürəm ki, Trampın komandasında da bunu yaxşı bilirlər, ona görə də gözəyək, görək hansı addımlar atılacaq”.

□ **Dünya SAKİT, “Yeni Müsavat”**

"Əsəd rejimi devrilsə, İran və Rusiyaya da zərbə dəyəcək"

Oqtay Qasimov: "Orada elə bir durum yaranıb ki, kimin kimə qarşı olduğunu tam şəkildə müəyyənləşdirmək çətindir"

Suriya müxalifətinin formalaşdırdığı Suriya Müvəqqəti Hökuməti tərəfindən idarə olunan Suriya Milli Ordusunun (SMO) Hələb şəhərini ələ keçirməsi Orta Şərqdə tamamilə yeni situasiya yaradıb.

Belə görünür ki, Rusiya və İrandan məlum səbəblərdən əvvəlki hərbi köməyi ala bilməyən Bəşər Əsəd rejimi bu dəfə özünü qoruya bilməyəcək və "tikişlər" üzrə "söküləcək". Ən son məlumatlara görə, müxalif qüvvələr Hələb və Həma şəhərlərindən sonra Tel-Rifat şəhərinə daxil olub. Dəməşqdə isə Bəşər Əsədə qarşı Milli Qvardiyanın üsyan qaldırdığı haqda məlumat yayılıb. Artıq Bəşər Əsəd və arvadının ölkədə olmadığı, prezident sarayının ələ keçirildiyi deyilir.

"Suriyadakı proseslər Cənubi Qafqaza da öz təsirini göstərəcək".

Bunu erməni politoloq Hrant Mikaelyan yerli mediaya açıqlamasında deyib (Axar.az). O, İrana əsas zərbənin Suriyada vurula biləcəyi haqda beynəlxalq politoloqların aylar öncəki proqnozlarını xatırladı: "İrana qarşı ilk olaraq Livanda zərbə vuruldu - "Hizbullah" zəiflədi. İndi Suriyada İranın dəstəklədiyi qüvvələr sıradan çıxarılır. Bu siyasət Rusiya və İrana qarşı yönəlib. Bu yolla onları başqa cəbhələrdən, o cümlədən Ukrayna və Cənubi Qafqazdan yayındırıb, yeni müharibəyə cəlb etməyə çalışırlar".

Onun fikrincə, Suriyadakı hücum İran və Rusiya üçün çox ciddi imic zərbəsidir, çünki indi orada üsyançılar mü-

hüm uğurlar əldə ediblər: "Hökumət qüvvələri Türkiyənin dəstəklədiyi silahlıları dayandıрмаğa, vəziyyəti sabitləşdirməyə, həmçinin onları geri oturtmağa cəhd göstəriləcək. Bu proses aylar çəkə bilər. Və bu, İranın imkanlarını azaldacaqdır ki, bu da Ermənistan üçün təhlükəlidir. Son illər Ermənistanın təhlükəsizliyini əsasən İran faktoru təmin edirdi və İran nə qədər çox kənara çıxarsa, Ermənistan üçün bir o qədər problemli olar. Hətta Trampın dövründə İsrail və ABŞ-ın İrana birgə zərbə vurmağı təhlükəsi var və indi ola bilsin ki, onlar Suriyanı ara məqsəd kimi seçiblər".

Bəs pərdə arxasında Türkiyənin rolu nədən ibarətdir? Bu arada məlumat yayılıb ki, Suriya prezidenti Bəşər Əsəd İraqdan Türkiyə ilə danışıqlarda vasitəçilik etməsini istəyib, lakin Bağdad buna cavab verməyib. Bu haqda Suriyanın müxalif telekanalının mənbələri bildirib. Əsədin Türkiyə tərəfi ilə danışıqlar aparmaq üçün Antalyaya təhlükəsizlik heyəti göndərdiyi bildirilir.

Xatırladaq ki, Suriya yarım-müsəlman Livandan sonra yeganə ərəb ölkəsidir ki, bir neçə il öncə, Bəşər Əsəd dönəmində Ərdoğanın acığına saxta "erməni soyqırımı"ni tanıyıb-parlament səviyyəsində.

Bəzi ekspertlərin fikrincə, Əsəddən sonra qərar ləğv edilə bilər.

Bəs Bəşər Əsədin hakimiyyəti xilas etmək şansı qalır mı? Əsəd rejiminin çöküşü bölgəyə, Güney Qafqaza, Türkiyəyə nə vəd edir?

Politoloq Oqtay Qasimov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Suriyadakı hadisələr olduqca dərin və mürəkkəbdir. Orada elə bir durum yaranıb ki, əslində kimin kimi müdafiə etdiyi, kimin kimə qarşı olduğunu tam şəkildə müəyyənləşdirmək çətindir: "Xüsusilə də nəzərə alsaq ki, baş verən hadisələr Suriyanın İdlib bölgəsindən başlayaraq, o bölgə vətəndaş müharibəsi başlanan dövrlərdən müxalifətin nəzarətindədir. Həmin ərazilərdə Türkiyəyə yaxın sayılan bəzi qruplar da fəaliyyət göstərməkdədir. Amma nəzərə almaq lazımdır ki, həmin ərazidə nəzarətin mütləq hissəsi Heyəti Təhriri Şam deyilən terrorçu qruplaşmanın əlindədir. Bu qruplaşma vaxtilə İŞİD-dən ayrılmış qrupdur. Onların arxasında hazırda kimin dayandığını söyləmək kifayət qədər çətindir. Amma nəzərə alsaq ki, İŞİD-in yaradıcısı hansı dövlətdirsə, məhz HTŞ-nin də arxasında dayanan həmin qüvvədir. İŞİD-in hansı dövlətlər tərəfindən yaradıldığı da hər kəsin yadındadır. HTŞ qruplaşmasının Türkiyə ilə hər hansı bir əlaqəsi yoxdur. Bu qruplaşma Türkiyədə terror təşkilatı kimi

tanınır. Rusiya və Ermənistan media resurslarında guya bu hadisələrdə Türkiyənin əlinin olduğu iddiaları yer alır. Xüsusilə Rusiyada şovnist millətçi dairələr və erməni təbliğatçılar Türkiyə-Rusiya münasibətlərini pozmaq üçün bu cür dezinformasiyalar yaymaqdadır. O ki qaldı Türkiyənin mövqeyinə, Türkiyənin mövqeyi birincisi ondan ibarətdir ki, Suriyanın ərazi bütövlüyü tam şəkildə dəstəklənir. Türkiyənin mövqeyi həm də ondan ibarətdir ki, bölgədə olan bütün dövlətlərin hərbi bölmələri Suriya ərazisindən çıxarılacaq. Suriyada Rusiyanın iki hərbi bazası var, İranın 10 minlərlə proksi qüvvələri Suriyada fəaliyyət göstərir və Əsəd rejimi faktiki olaraq İrandan asılıdır. Bu məqam Suriyada müttəfiq olan Rusiya və İran arasında zaman-zaman müəyyən gərginliklərə də gətirib çıxarıb. Suriyanın hava məkanı tam şəkildə Rusiyanın nəzarətində olsa da biz zaman-zaman onu görürük ki, ABŞ və ya İsrail aviasiyası Suriya ərazisindəki İran bazalarına zərbələr endirirlər, Rusiya tərəfindən buna mane olunmur. Bunun əsas səbəbi ondan ibarətdir ki, Rusiya ilə İran Suriya rejiminin qorunmasında ortaq maraqlar olsa da bəzi məsələlərdə fərqli mövqe sərgiləyirlər. Bundan başqa, HTŞ qüvvələrinin İdlibdən Hələbə, oradan Həma, Hümus istiqamətində hücumlarına baxdıqda belə anlaşılır ki, bu, ABŞ-ın

İlon Mask: "Baydenin oğlunu əfv etməsi ABŞ-ın bütövlüyünə təhdid yaradır"

Dünyaca məşhur iş adamı İlon Mask ABŞ prezidenti Co Baydenin oğlunu əfv etmə qərarını tənqid edib. Musavat.com xəbər verir ki, o, bu addımı ölkənin bütövlüyünü şübhə altına almaq kimi qiymətləndirib.

"Sərxoşluq və narkotik problemləri mənim üçün önəmli deyil, amma ABŞ-ın bütövlüyünü sual altına qoymaq normal deyil," - deyir Mask X sosial şəbəkəsində yazıb.

Bununla yanaşı, TMZ-nin Ağ Evdəki mənbələrə istinadən yaydığı məlumata görə, Bayden oğlunu əfv etmək qərarını rəsmi fərmanı imzalamadan çox əvvəl qəbul edib.

Prezidentin sözlərinə görə, Hanter onun oğlu olduğuna görə təqiblərə məruz qalıb.

Qeyd edək ki, Bayden daha əvvəl həm də vergi cinayətlərində ittiham olunan oğlu Hanteri əfv etmək niyyətində olmadığını bəyan etmişdi. Bu qərar siyasi dairələrdə geniş müzakirələrə və fərqli reaksiyalara səbəb olub.

böyük ölçüdə işinə yarayır, İsrailin maraqlarına uyğun gəlir. İsrail Əsəd rejiminin devrilməsində maraqlıdır. Belə bir hərəkətin olması Əsəd rejiminə ciddi şəkildə sarsıdıcı zərbə vurur və rejimi laxladır".

Politoloq qeyd etdi ki, hazırda Bəşər Əsədin daxili qüvvələri kifayət qədər məhdud olduğundan onun ümidi ancaq İran və Rusiya qüvvələrinin prosesə müdaxiləsinə qalıb: "Təbii ki, Suriyada bu hadisələrin başlanması hazırda Rusiyanın maraqlarına uyğun deyil. O baxımdan ki, Rusiya məcburən Ukrayna cəbhəsindən müəyyən ehtiyatını Suriya cəbhəsinə atmaq zorunda qalacaq. Bu da Ukrayna cəbhəndə Rusiyanın müəyyən qədər zəifləməsinə gətirib çıxaracaq".

O.Qasimov dedi ki, Suriyada mövcud olan ABŞ, Rusiya, İran əslində Türkiyənin maraqlarını qəbul etmədən burada yerləşməyə çalışırlar: "Baxmayaraq ki, Suriya ilə Türkiyə arasında dövlət sərhədi 907 kilometr təşkil etməkdədir. Bu müddət ərzində bölgəyə yerləşməklə Rusiya və Amerika tərəfindən Türkiyənin maraqlarına kobud şəkildə arxa çevrilib. Bu, 2015-ci ildə "Zeytun budağı" əməliyyatında və ondan sonrakı əməliyyatlarda da özünü göstərdi. Rusiya və ABŞ o zaman Türkiyəyə PKK və PYD ilə bağlı vədlər versə də bu vədlər yerinə yetirilmədi. Türkiyə ilə sərhəd boyu Suriya ərazisinin bir hissəsində ABŞ PKK və PYD-nin vasitəsilə bir qondarma dövlət yaratmağa çalışır. Türkiyə isə buna izn vermək niyyətində deyil. Tür-

kiyənin marağı bundan ibarətdir ki, Türkiyəyə sığınmış sayı 6 milyonu keçmiş suriyalı qaçqınlar öz vətənlərinə qayıtsınlar. Amma Əsəd rejimi bunu qəbul etmir. Bu da Türkiyənin maraqlarına uyğun deyil. İlin əvvəlindən Ankara dəfələrlə Əsədə danışıqlar masasına oturmağı təklif etsə də, Əsəd rejimi Türkiyə qoşunlarının Suriyadan çıxmayacağı müddətdə danışıqlar masasına oturmayacağını bəyan etdi. Bu oyuncuq rejim yalnız Türkiyəyə qarşı düşmənçilik etməyə çalışır. Bütün bunlara baxmayaraq, Hələb prosesində Türkiyə iştirak etmir. Türkiyə yalnız türkman kəndlərinin alınmasında iştirak edir".

Politoloq vurğuladı ki, əgər Əsəd rejimi devriləcək, bu, ilk növbədə İranın nüfuzuna ciddi zərbənin vurulması demək olacaq, Rusiyanın mövqeləri zəifləyəcək, PKK PYD məsələsi Türkiyə ilə ABŞ arasında yenə də ciddi problem olaraq qabaracaq: "Lakin PKK və PYD zəiflədiləcək, bu, Türkiyənin marağında olacaq. Suriyada Türkiyənin istədiyi 30 kilometrlik təhlükəsizlik zolağı yaradılacaq və Türkiyənin maraqları digər qüvvələr tərəfindən də qəbul ediləcəksə, bu, müsbət hal kimi dəyərləndirilə bilər. Bəşər Əsəd rejiminin devrilməsinin iki ölkə üçün xüsusilə mənfi təsirləri olacaq. Bu, ölkələr Rusiya və İrandır. Türkiyənin qeyd etdiyimiz maraqları təmin olunacaqsə, bu prosesin Güney Qafqaza da müsbət təsirləri olacaq".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Bu ilin yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycan Fransaya 89 min 712 min ton xam neft və bitümlü süxurlardan əldə edilmiş 57 milyon 85 min ABŞ dolları dəyərində neft məhsulları ixrac edib. Bu barədə Azərbaycan Dövlət Gömrük Komitəsi məlumat yayıb.

Məlumatla görə, bu, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə dəyər ifadəsində 61 milyon 554 min dollar (51,9 faiz), həcmə isə 109 min 294 ton (54,9 faiz) azdır. Yəni faktiki yarıdan da çox azalmadan söhbət gedir.

Maraqlıdır ki, bu arada məşhur geyim brendi "Christian Dior Couture" (Fransa) Azərbaycandakı şirkətini ləğv edib. Bu barədə Dövlət Vergi Xidməti məlumat yayıb. Məlumatla görə, "Christian Dior Couture Azerbaijan" MMC ləğv olunduğunu elan edib.

Qeyd edək ki, 2013-cü ildə Azərbaycanda dövlət qeydiyyatından keçmiş şirkətin qanuni nümayəndəsi "Vincent Simon Pierre Bernard"dir. Şirkətin nizamnamə kapitalı 4 milyon 350 min avrodur.

Bakı-Paris münasibətlərinin Makron hökuməti dövründə aşağı səviyyəyə düşdüyü məlumdur. Bəs ixrac məhsullarının azalmasında və "Chris-

canın enerji təhlükəsizliyinin güclənməsinə töhfə verir.

Aviasiya və Kosmik Sənaye - Fransa və Azərbaycan arasında aviasiya sahəsində əməkdaşlıq "Airbus" şirkəti vasitəsilə inkişaf etdirilir. Azərbaycan hava yolları ilə "Airbus" arasında bağlanmış müqavilələr çərçivəsində yeni təyyarələrin alınması həyata keçirilir. Eyni zamanda kosmik sənayedə "Arianespace" şirkəti Azərbaycanın peyk layihələrində iştirak edir və "Azərkosmos"la əməkdaşlıq edir.

Ticarət - Fransa Azərbaycanın Avropa İttifaqı daxilində mühüm ticarət tərəfdaşlarından biridir. Azərbaycan Fransaya neft və neft məhsulları ixrac edir, Fransa isə Azərbaycana sənaye avadanlıqları, maşınlar, kənd təsərrüfatı texnikası və istehlak malları ixrac edir.

Azərbaycanla Fransa arasında kənd təsərrüfatı sahəsində də əməkdaşlıq möv-

Fransaya ixracımız 2 dəfə azaldı, "Christian Dior" da getdi - şərh

Natiq Cəfərli: "Ticarət əlaqələrindəki gərginliyin səbəbkarı Azərbaycan deyil, Fransadır"

dəki azalmalar əsasən Fransa'nın son vaxtlar Azərbaycanla bağlı tutduğu mövqedən qaynaqlanır: "Bununla belə, bu azalmalar iqtisadi əlaqələrin dərinliyinə ciddi təsir göstərməyib, çünki Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşları arasında Fransa mühüm yer tutur. Xüsusilə "Total" və "Airbus" şirkətləri ilə əməkdaşlıq davam edir.

"Total" şirkəti Azərbaycanın qaz istehsalı, hasilatı və ötürülməsi sahəsində əsas

keçməsinə səbəb olacaq. Bu dəyişikliklər əlaqələrin həm siyasi, həm də iqtisadi sahələrdə yenidən inkişafına şərait yaradacaq".

Qeyd edək ki, Fransa iqtisadiyyatı 2023-cü ildə zəif artımla xarakterizə olunub, ümumi daxili məhsul (ÜDM) 0,9% yüksəlib. Bu, 2022-ci ildə qeydə alınmış 2,5%-lik artımla müqayisədə əhəmiyyətli yavaşlama deməkdir. İlin dördüncü rübündə ÜDM sabit qalıb və istehsalatda cüzi

"Equinor" Azərbaycandakı layihələrdən çıxışı yekunlaşdırdı

Norveçin "Equinor" şirkəti Azərbaycanın Azəri-Çıraq-Günəşli (AÇG) yataqlar blokunun işlənməsi layihəsində, həmçinin Bakı-Tiflis-Ceyhan (BTC) neft boru kəmərinin operatoru olan "BTC Co" boru kəməri şirkətində iştirak paylarını Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (SOCAR) və Hindistanın "ONGC Videsh Limited" (ONGC-nin törəmə şirkəti - red.) şirkətinə satış prosesini yekunlaşdırıb.

Musavat.com şirkətin yaydığı açıqlamaya istinadən xəbər verir ki, 2024-cü il noyabrın 29-da bu alqı-satqı müqaviləsi üzrə əməliyyat başa çatıb:

"Bu əməliyyatın ümumi məbləği 720 milyon dollar təşkil edib".

Qeyd edək ki, 2024-cü il iyulun 19-da Norveç şirkəti SOCAR və "ONGC Videsh Ltd" ilə AÇG və BTC-dəki paylarının alqı-satqısına dair yenilənmiş və yekun müqavilə imzalayıb. AÇG layihəsində "Equinor"un 7,27 faizlik payının 6,655 faizini Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti, 0,615 faizini "ONGC Videsh Ltd" satıb. "Equinor"un BTC-dəki 8,71 faizlik payının 7,96 faizini Azərbaycan, 0,75 faizini isə Hindistan tərəfi alıb.

"ONGC Videsh Ltd" "Equinor"un AÇG və BTC-dəki səhmlərinin bir hissəsinin alınmasına investisiyasının 60 milyon dollar təşkil etdiyini açıqlayıb.

Xəbər verildiyi kimi, 2023-cü il dekabrın 22-də "Equinor" Azərbaycanı aktivlərini satmaq üçün SOCAR-la müqavilə bağlayıb, AÇG və BTC layihələri, o cümlədən "Qarabağ" yatağının işlənməsi layihəsindəki (bu ilin aprelində bağlanıb) 50 faiz olan payı müzakirə edilib. Bundan sonra "Equinor" SOCAR və "ONGC Videsh Ltd" ilə düzəliş edilmiş və yekun müqavilə imzalayıb.

Yeni sövdələşməni nəzərə alaraq, tərəflərin AÇG-də payı indi belədir: Britaniyanın "BP plc" - 30,37 faiz, Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti - 31,655 faiz, Macarıstanın MOL - 9,57 faiz, Amerikanın "ExxonMobil" - 6,79 faiz, Hindistanın "ONGC Videsh" - 2,925 faiz, Yapon "Inpex Corp." - 9,31 faiz və ITOCHU Oil - 3,65 faiz, Türkiyə TPAO - 5,73 faiz.

Hazırda "BTC Co"-nun səhmdarları: Britaniyanın "BP plc" (30,1 faiz), Azərbaycanın SOCAR (32,96 faiz), Macarıstanın MOL (8,9 faiz), Türkiyənin TPAO (6,53 faiz), İtaliyanın Eni və Fransanın "TotalEnergies" (hər biri 5 faiz), Yaponiyanın "Itocchu" (3,4 faiz), Amerika "ExxonMobil" və Yapon "Inpex" (hər biri 2,5 faiz), Hindistan "ONGC Videsh" (3,11 faiz).

■ Musavat.com

tian Dior Couture Azerbaijan"-in ləğvində siyasi motivlər varmı? Ümumiyyətlə, iki ölkə arasında iqtisadi-ticarət əlaqələri nə yerdədir, gözlənti nədir?

Məlumat üçün bildirək ki, Azərbaycanla Fransa arasındakı iqtisadi əlaqələr strateji xarakter daşıyır və geniş sahələrə əhatə edir. Bu əlaqələr 1990-cı illərdən başlayaraq formalaşmış və enerji, nəqliyyat, kosmik sənaye, aviasiya, kənd təsərrüfatı və digər sahələrdə əməkdaşlıqla zəngindir. İki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlığın əsasını qarşılıqlı faydalı ticarət və strateji investisiyalar təşkil edir.

Əsas sahələr üzrə əməkdaşlıqdan söhbət gedirsə, burada enerji sektoru qeyd edilməlidir. Fransa şirkətləri, xüsusilə "TotalEnergies" Azərbaycanın enerji sektorunda aktiv iştirak edir. Total Azərbaycanın qaz hasilatı və ixrac layihələrində mühüm tərəfdaşdır. Xüsusilə Abşeron qaz yatağının işlənməsi sahəsində "Total"la SOCAR arasında səmərəli əməkdaşlıq mövcuddur. Bu layihələr Azərbay-

cuddur. Fransa texnologiyaları Azərbaycanın aqrar sektoru üçün modernizasiya imkanları yaradır.

Son dövrlərdə Fransa hökumətinin siyasi mövqeyinə görə iqtisadi əlaqələrdə müəyyən problemlər müşahidə olunur. Bununla belə, enerji və aviasiya sahəsindəki strateji layihələr davam edir və bu, əlaqələrin tamamilə pozulmasının qarşısını alır.

Ekspertlərə görə, Fransada siyasi vəziyyətin stabilizəməsi və hökumətlərin mövqelərinin dəyişməsi ilə Azərbaycan-Fransa iqtisadi əlaqələrinin daha da genişlənməsi mümkündür. Tarixən mövcud olan dərin iqtisadi bağlar bu əməkdaşlığın bərpası və inkişafı üçün əlverişli şərait yaradır.

Azərbaycanla Fransa arasında iqtisadi əməkdaşlıq hər iki ölkənin iqtisadi maraqlarını təmin edən mühüm bir platforma olaraq qalmaqdadır.

İqtisadçı Natiq Cəfərli "Yeni Müsavat"a mövzu ilə bağlı fikirlərini bölüşərkən deyib ki, Azərbaycanla Fransa arasında ticarət döviyyəsin-

tərəfdaşlardan biridir və bu əməkdaşlıq Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayır. "Airbus" ilə isə təxminən 1,5 milyard dollarlıq müqavilələr imzalanıb və yeni təyyarələrin alınması nəzərdə tutulur.

Ticarət əlaqələrindəki gərginliyin səbəbkarı Azərbaycan deyil. Əsas problem Fransanın mövqeyindən qaynaqlanır. Hazırda Fransada siyasi böhran dərinləşməkdədir və hətta hökumətin istefası müzakirə mövzusu ola bilər. Makron hökumətinin mövcud siyasəti dəyişmədikcə, Azərbaycan-Fransa münasibətlərində irəliləyiş əldə etmək çətin görünür.

Buna baxmayaraq, Fransa ilə Azərbaycan arasındakı iqtisadi əlaqələr tarixi və dərin köklərə malikdir. Bu əməkdaşlıq 1990-cı illərdən başlayaraq formalaşmış və uğurlu dövrləri əhatə edib. İnanıram ki, Fransada siyasi elitanın dəyişməsi, hansı ki, bu proses qaçılmazdır, Azərbaycanla Fransa arasındakı əlaqələrin yeni bir mərhələyə

canlanma müşahidə edilib. Ümumilikdə iqtisadiyyatın enerji qiymətlərinin artması, faiz dərəcələrinin yüksəlməsi və geosiyasi gərginliklər kimi faktorların mənfi təsirlərinə məruz qalıb. Bununla yanaşı, dövlət xərcləmələri və tədarük zəncirindəki bəzi rahatlamalar müsbət təsir göstərib.

2024-cü il üçün artımın daha da azalaraq 0,8% olacağı proqnozlaşdırılır. OECD Fransa üçün inflyasiya gözləntilərini 3,1%-dən 2,9%-ə endirib, bu isə qiymət sabitliyində müəyyən yaxşılaşma olacağını göstərir. Azərbaycandan başqa, Fransa ilə iqtisadi əlaqələrdə çətinliklər yaşayan digər ölkələr də olub, lakin tam iqtisadi əlaqələrin dayandırılması nadir hallarda baş verib.

Fransa, keçmiş koloniyalarından olan bəzi Afrika ölkələri ilə münasibətlərdə ciddi gərginliklər yaşayıb. Mali, Burkina Faso və Niger kimi ölkələrdə Fransa əleyhinə nümayişlər baş tutub və Fransa hərbi qüvvələrinin çıxarılması tələb olunub. Bu, iqtisadi əlaqələrə də təsir edib. Xü-

susilə Fransa bir sıra infrastruktur və iqtisadi layihələrdə iştirakını dayandıraraq ya məhdudlaşdırıb.

Ermənistan və Azərbaycan arasında balanssız siyasət xüsusi qeyd edilməlidir. Fransanın Ermənistanla yaxın siyasi münasibətləri Azərbaycanda tənqiddə məruz qalıb. Bu, regionda Fransanın mövqelərini zəiflədib və iqtisadi əməkdaşlıq imkanlarını məhdudlaşdırıb.

Eləcə də Ukrayna müharibəsi səbəbilə Avropa İttifaqının qəbul etdiyi sanksiyalar çərçivəsində Fransa Rusiya

ilə bir sıra iqtisadi əlaqələri dayandıraraq. Xüsusilə enerji sektoru və texnologiya tədarükündə məhdudiyyətlər tətbiq olunub. Bu addımlar iqtisadi təsirlərə səbəb olub, lakin əlaqələr tamamilə kəsilməyib.

Bütün bu faktlar bir daha onu deməyə əsas verir ki, Fransa ilə iqtisadi əlaqələrdə gərginliklər daha çox siyasi səbəblərdən qaynaqlanır və bəzi hallarda əməkdaşlıqlar məhdudlaşdırılırsa da, tamamilə dayandırılmayıb.

■ Afaq MİRAYIQ, "Yeni Müsavat"

Ukrayna üçün kritik gün - "nə sülh, nə də müharibə" dövrü başlaya bilər

Siyasi şərhçi: "Moskva müharibənin uzanmasının ona da sərf etmədiyini düşündüyündən Koreya variantını dəstəkləyə bilər"

Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenski Sky TV-yə müsahibəsində ilk dəfə NATO-ya üzvlük müqabilində Ukrayna ərazilərini geri qaytarmadan ölkədəki münacişəyə son qoymağı təklif etməsi haqda xəbər vermişdir. "Müharibənin qaynar fazasını dayandırmaq istəyiriksə, nəzərimiz altında olan Ukrayna ərazisini NATO çətiri altına almalıyıq. Bu, tez bir zamanda etməli olduğumuz bir nüansdır", - deyərək Zelenski bildirib.

Prezidentin sözlərinə görə, NATO üzvlüyü münacişənin səngiməsi üçün ən uyğun həll yoludur. Bundan sonra isə Zelenski münacişə bölgəsində diplomatik danışıqlar apararaq işğal altında olan ərazilərin qaytarılması üzərində işləmək niyyətində olduğunu bildirdi. O qeyd edib ki, əvvəlki dövrlərdə belə bir təklif yalnız rəsmi şəkildə irəli sürülmədiyi üçün bu məsələni nəzərdən keçirməyiblər.

Onun fikrincə, Ukraynanın NATO-ya daxil olması Rusiya ilə ərazilərin "diplomatik yolla" qaytarılması ilə bağlı razılığa gəlməyə kömək edəcək. Qısa, Zelenski Ukraynanı mövcud (de-fakto) ərazi ilə alyansa götürməyi təklif edir. O, eyni zamanda hazırda Ukrayna ordusunda hərbiçi yox, silah çatışmazlığı olduğunu da bildirib.

Zelenskinin bu bəyanatı Ukraynada geniş müzakirələrə səbəb olub. Hərçənd bir gün sonra o, sözünə düzəliş edərək bildirib ki, Kiyev heç vaxt Ukrayna ərazilərində Rusiyanın işğalını tanınamayacaq və ərazinin yalnız bir hissəsinin NATO üzvlüyünə razı olmayacaq.

Yeni əslində söhbət Azərbaycanla Ermənistan arasında 26 il (1994-2020) mövcud olmuş atəşkəs rejiminə (nə sülh, nə də müha-

ribə) bənzər bir atəşkəsdən gedir. Bəs NATO-ya üzvlük naminə Ukrayna üçün belə bir istisna edilə bilərmi? Rusiya necə, buna hazırkıdır?

Qeyd edək ki, bu gün (3-5 dekabr) NATO XİN rəhbərlərinin toplantısı olacaq. Gündəlikdə Ukrayna mövzusu da var.

Bu arada ABŞ-ın yeni seçilmiş prezidenti Donald Trampın Ukrayna və Rusiya üzrə xüsusi nümayəndəsi təyin etdiyi istifadə olunan general-leytenant Kit Kellog Ukrayna münacişəsinin həlli üçün bir sıra təkliflər irəli sürüb.

"The Sun" xəbər verir ki, təkliflər aşağıdakı əsas məqamları əhatə edir:

* Atəşkəs və demilitarizasiya zonası: mövcud cəbhə xəttində atəşkəs elan edilməsi və demilitarizasiya zonasının yaradılması.

* Danışıqların təşviqi: Ukraynaya göstəriləcək hərbi yardımın davamlılığı, onun Rusiya ilə danışıqlara hazır olmasından asılı olacaq. Əgər Ukrayna danışıqlara razılaşırsa, ABŞ ona özünü müdafiə etmək üçün kifayət qədər silah təmin edəcək.

* NATO üzvlüyünün təxirə salınması: Ukraynanın NATO-ya üzvlüyü qeyri-müəyyən müddətə təxirə salınacaq. Bu, geniş sülh

sazişi və təhlükəsizlik zəmanətləri müqabilində həyata keçiriləcək.

* Ərazi məsələlərinin diplomatik həlli: Ukrayna işğal olunmuş əraziləri geri qaytarmaq hüququndan imtina etməyəcək, lakin bunu yalnız diplomatik yollarla həyata keçirməyi qəbul etməlidir.

* Sanksiyaların mərhələli ləğvi: Rusiya danışıqlara razılaşırsa, ona tətbiq olunan bəzi sanksiyalar qismən yumşaldılacaq və sülh sazişi imzalandıqdan sonra tamamilə ləğv ediləcək.

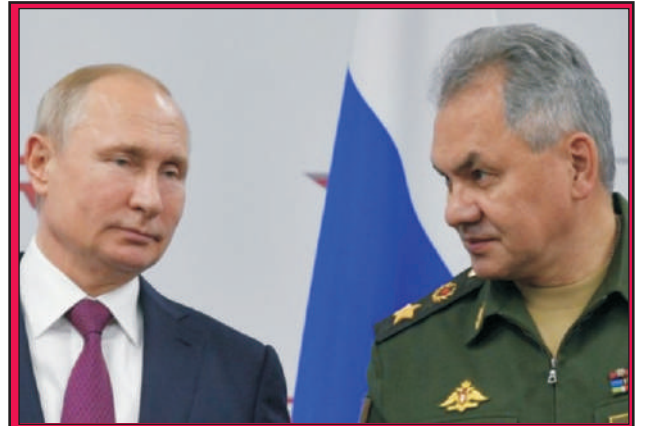
* Ukraynanın bərpası üçün maliyyə mənbəyi: Ukraynanın bərpası, Rusiyanın enerji resurslarının ixracına tətbiq ediləcək vergilər hesabına maliyyələşdiriləcək.

Siyasi şərhçi Heydər Oğuz "Yeni Müsavat"a deyib ki, Donald Trampın Ukrayna və Rusiya üzrə xüsusi nümayəndəsi istifadə olunan general-leytenant Kit Kellogun irəli sürdüyü bu təkliflər əslində yeni deyil: "Ukrayna müharibəsi başlayandan indiyədək müxtəlif NATO generalları bu təkliflər çıxış etmiş, ya Kiyev, ya da Moskva isə həmin fikirləri yaxına buraxmamışdılar. Hətta müharibənin ilk ilində Ukraynanın Milli Təhlükəsizlik və Müdafiə Şurasının sabiq katibi Aleksey Danilov müharibənin həllində "Koreya variantı"nın reallaşdırmağın vacibliyindən danışmışdı. Bu fakt onu göstərir ki, NATO yetkililərinin vaxtaşırı irəli sürdüyü

sözgedən həll planı Kiyevdə ciddi şəkildə müzakirə olunmuşdu. Lakin həmin vaxt Rusiya bu təklifi geri çevirmişdi. Hazırda Moskva da müharibənin uzanmasının ona sərf etmədiyini düşündüyündən Koreya variantını dəstəkləyə bilər".

Bununla belə, Heydər Oğuz hesab edir ki, Ukrayna prezidenti Volodimir Zelenskinin ölkəsinin NATO-ya qəbul olunması şərti ilə Koreya variantını qəbul edəcəyini bildirməsi danışıqlar prosesində növbəti əngəl yarada bilər: "Çünki Kit Kellogun təklifində mühüm şərtlərdən biri də Ukraynanın NATO üzvlüyü iddiasından vaz keçməsidir. Nəzərə alsaq ki, Rusiyanın Ukraynaya hücumunun əsas arqumentlərindən biri də Kiyevin NATO üzvlüyünü dövlət proqramı kimi qəbul etməsi və hətta bu hədəfin konstitusiyaya salınması idi, Moskvanın məlum şərtlə razılaşması mümkün deyil".

Heydər Oğuzun fikrincə, ABŞ və NATO strateqlərinin hazırladıqları təklifə "Koreya variantı" deməsi də əslində Ukraynanın NATO-ya üzvlüyünün nəzərdə tutulmamasından qaynaqlanır: "Məlumdur ki, NATO-nun Nizamnaməsində ərazi münacişəsinə səhnə olan dövlətin bu alyansa qəbulu nəzərdə tutulmasa da, ittifaqın tarixində Almaniya tərəfsizliyi var. Almaniya 1955-ci ildə NATO-ya qatılmışdı. O vaxt isə Almaniya iki yerə bölünmüşdü. Qərbi Almaniya ABŞ-ın, Şərqi Almaniya isə SSRİ-nin nəzarəti altında idi. Buna baxmayaraq, ikiye bölünmüş Almaniya öz birləşmək arzusunun vəz keçməmiş və 45 ildən sonra bu arzunu reallaşdırmışdı. 1990-cı ilin oktyabrında Şərqi və Qərbi Almaniyanın birləşməsi və vahid dövlət yaradılması barədə Konstitusiya aktı qəbul etmişdi. Başqa sözlə desək, Almaniya NATO-ya qəbul olunan ərazi bütövlüyü yox idi, amma bu onun üzvlüyünə də maneə kimi görünmürdü. NATO generallarının Ukrayna

Putin Şoyqunu necə bitirdi - sorğu

Uzun illər Rusiyada Putindən sonra ikinci ən populyar məmur sayılan keçmiş müdafiə naziri Sergey Şoyqu bütün nüfuzunu itirib. İndi o, ölkənin ən populyar siyasətçiləri siyahısında altıncı yerdədir.

Musavat.com xəbər verir ki, Rusiyanın dövlətə yaxın "VTsIOM" mərkəzinin sorğusu bunu göstərir.

Hazırda Şoyqunun etibar reytingi 1,8% təşkil edir. Ənənəvi olaraq ilk yerləri Putin (35,5%), Mişustin (14,1%) və Lavrov (12,5%) tutur. Qalan siyasətçilər ilk üçlükdən ciddi şəkildə geri qalırlar. Dördüncü yeri Züqanov (3,5%), beşinci yeri Volodin (2,4%) tutur.

1000 günlük müharibə zamanı Şoyqu bütün seçki potensialını itirib. Halbuki Ukrayna ilə savaşın başlanğıcında respondentlərin 21%-i onu dəstəkləyirdi. Rusiyanın cəbhədəki uğursuzluqları fonunda ona inam azalmağa başladı və Priqojinin üsyanından sonra Şoyqunun reytingi 6,9%-ə düşüb.

Sergey Şoyqunun reytinginin düşüşü müdafiə naziri vəzifəsindən azad edildikdən sonra da dayanmayıb. Təhlükəsizlik Şurasında hətta intensiv piar da Şoyquya kömək etmir.

Məlumatla görə, noyabrın əvvəlindən Təhlükəsizlik Şurasının mətbuat xidməti Sergey Şoyqu haqqında 9 xəbər dərc edib.

■ Musavat.com

barəsində hazırladığı layihədə alyansa üzvlük nəzərdə tutulsa, buna əvvəldən "Koreya variantı" yox, "Almaniya variantı" deyirdilər. Bu mənada Kit Kellogun irəli sürdüyü NATO üzvlüyünün təxirə salınması maddəsi imperativ tələbdir və onun müzakirəsi nəzərdə tutulmur. Zelenski əgər bu tələbi qəbul etmərsə, deməli, ABŞ-ın atəşkəs planına "yox" deyir".

"Koreya variantı"nın mahiyyətinə aydınlıq gətirən Heydər Oğuz xatırladı ki, iki Koreya arasındakı faktiki sərhədlər 27 iyul 1953-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatı ilə Şimali Koreya və Çin arasında Koreya müharibəsini bitirən atəşkəs sazişi ilə ortaya çıxıb: "Panmunjom Atəşkəs Müqaviləsi adlanan bu saziş adından da göründüyü kimi, təkmil bir sənəd deyil. Müqavilədə nəzərdə tutulub ki, "yekun sülh yolu ilə həllə nail olunan qədər Koreyada hərbi əməliyyatların və silahlı hərəkətlərin dayandırılmasını təmin etmək" məqsədilə bağlanıb. 38-ci şimal enində iki ölkə arasında faktiki sərhəd olan Koreya Neytral Bölgəsi yaradılıb və hərbi əsirlər öz ölkələrinə geri qaytarılıb. 70 ildən çoxdur davam edən bu atəşkəs tərəflər üzərində sülh yo-

lu ilə həllə üstünlük verməkdən başqa hər hansı öhdəlik də ortaya qoymur. Zənnimcə, Kiyev üçün də belə bir müqavilənin imzalanması nəzərdə tutulur. Anlaşmanın indidən açıqlanan prinsiplərində "Ukraynanın işğal olunmuş əraziləri geri qaytarmaq hüququndan imtina etməməsi, lakin bunun yalnız diplomatik yollarla həyata keçirilməsi" tələbi Panmunjom Atəşkəs Müqaviləsinin şərtlərinə uyğundur. Təklifdə Ukraynanın silahlandırılması və hərbi yardımın davamlılığı barədə müddəaların yer alması, bundan əlavə, Ukraynanın bərpasının Rusiyanın enerji resurslarının ixracına tətbiq ediləcək vergilər hesabına maliyyələşdirilməsi kimi öhdəliklər də Moskvanın asanlıqla qəbul edəcəyi prinsiplərə bənzəmir. Fikrimcə, ABŞ-ın irəli sürəcəyi bu təklif tərəflərə nəticəsiz müzakirələrlə zaman qazandırmayacaq və beləcə bir müddət də "nə sülh, nə müharibə" şəraiti davam edəcək. Açıqı, Trampın öyərək yerə-göyə siğdirmədiyi və 24 saata hər iki tərəfi masaya oturdacağı ilə qüvvələndirilmiş bu təkliflərin qəbulu hələ ki mümkün görünmür".

■ EİSƏN MƏMMƏDƏLİYEV,
Musavat.com

Xəbər verildiyi kimi, İranın Elm və Səhiyyə Nazirliyi Azərbaycan universitetlərində verilən doktorluq və tibbi dərəcə diplomlarının etibarsız olduğunu bəyan edib. Bu barədə nazirliyin nümayəndəsi Hamed Təfki məlumat verib.

Təfki bildirib ki, xarici universitetlərin keyfiyyətini dəyərləndirərkən əsas meyar kimi qlobal reyting sistemlərindən istifadə edilir. Bu yanaşma ilə universitetlər üç kateqoriyaya bölünür:

- A kateqoriyası (premium universitetlər);
- B kateqoriyası (yaxşı universitetlər);
- C kateqoriyası (orta universitetlər, yalnız bakalavr və magistr dərəcələri üçün).

Nazirlik nümayəndəsi Azərbaycan universitetlərinin dünya reytinglərində yüksək yerlərdə olmadığını, yalnız bəzi universitetlərin C kateqoriyasında yer aldığını vurğulayıb. Buna görə də bu universitetlərin yalnız bakalavr və magistr proqramları üzrə verdiyi diplomlar tanınır.

Məsələ barədə danışan **tibb üzrə fəlsəfə doktoru, professor Adil Qeybullayev** Minval.az-a açıqlamasında deyib ki, ümumiyyətlə, respublika müstəqillik əldə etdikdən sonra İranda Azərbaycan diplomları qiymətləndirilmir. Onun sözlərinə görə, buna baxmayaraq, ATU-da Güney Azərbaycandan kifayət qədər tələbə təhsil alır. Azərbaycan diplomunu aldıqdan sonra onların diplomlarının tanınması üçün rezidentura təhsilini başqa ölkədə davam etdirmələri tələb olunur.

Professor qeyd edib ki, xüsusilə Azərbaycan Tibb Universitetinin diplomunun Almaniya, Türkiyə, Böyük Britaniya və ABŞ kimi ölkələrdə tanınması fonunda bu fakt mütəxəssislər arasında böyük çaşqınlıq yaradır. Orada Azərbaycanlı həkimlər rezidenturayı asanlıqla başa vurub tibb sistemində inteqrasiya edə bilirlər: "ATU diplomunun

İranda tanınmaması üçün heç bir səbəb yoxdur". Professor ehtimal edir ki, motiv İranın Azərbaycana qarşı siyasi mövqeyi ilə bağlı ola bilər: "Necə olur ki, Azərbaycanda təhsil almış həkimlərimiz inkişaf etmiş Almaniya işləyə bilər, amma İranda təcrübə keçə bilmirlər?"

İranda başqa daha hansı ölkə(lər) Azərbaycan diplomlarını tanımır?

Mövzu ilə bağlı **təhsil eksperti Kamran Əsədov** "Yeni Məşavət"ə danışib. Ekspert qeyd edib ki, İranın Elm və Səhiyyə Nazirliyinin Azərbaycan universitetlərinin doktorantura və tibb üzrə diplomlarını tanımaması məsələsi həm təhsil siyasəti, həm də beynəlxalq münasibətlər baxımından ciddi bir problem olaraq diqqəti cəlb edir: "Bu yanaşma təhsil sistemimizin beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması ehtiyacını gündəmə gətirir.

Diplomların tanınması məsələsi yalnız reyting göstəriciləri ilə məhdudlaşmır. Reyting sistemləri təhsil müəssisələrinin akademik nüfuzunu, tədqiqat fəaliyyətlərini, tələbə-müəllim nisbətini və beynəlxalq əməkdaşlıqlarını qiymətləndirən ümumi göstəricilərdir. Azərbaycan universitetlərinin dünya reytinglərdə aşağı mövqələrdə olması, tədqiqat potensialının zəifliyi və beynəlxalq akkreditasiyanın məhdud olması kimi problemlər bu qərarın əsaslandırılmasında əhəmiyyətli rol oynaya bilər. Lakin təkə reytinglərə əsaslanaraq diplomların tanınmaması daha dərin səbəblərdən olduğunu göstərir.

İranın bu qərarının arxasında siyasi amillərin də mövcud ola biləcəyini nəzərə al-

Diplomlarımızı Almaniya, Türkiyə tanıyır, İran isə ignor edir - səbəb

Kamran Əsədov: "Azərbaycan diplomlarının tanınmaması problemi təkə İranla məhdudlaşmır"

maq lazımdır. Azərbaycanla İran arasındakı geosiyasi və iqtisadi rəqabət, eləcə də iki ölkənin təhsil siyasətindəki fərqliliklər bu qərara təsir etmiş ola bilər. İranın təhsil sahəsində sərt mövqeyi və yerli universitetlərini müdafiə etməsi, Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzuna mənfi təsir göstərmək məqsədi daşıya bilər. Belə ki, Azərbaycan diplomlarının Almaniya, Türkiyə və bir sıra digər ölkələrdə tanınması, amma İran tərəfindən ignor edilməsi nəsəsi təsiri bağışlayır. Bu, sırf təhsil keyfiyyətindən daha çox, diplomatik münasibətlərin təsiri

ni ortaya qoyur.

Bu qərarın təhsil siyasətimiz üçün yaratdığı çağırışlar çoxdur. İlk növbədə, Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq reytinglərdəki mövqeyini yüksəltmək üçün ciddi addımlar atılmalıdır. Universitetlərdə tədqiqat fəaliyyətlərinin dəstəklənməsi, beynəlxalq layihələrdə iştirakın artırılması, xarici tələbə və müəllimlərin cəlb edilməsi kimi tədbirlər bu prosesin bir hissəsi olmalıdır. Xüsusilə tibb təhsili sahəsində daha yüksək standartların tətbiqi vacibdir. Tibb təhsili yalnız nəzəri biliklər deyil, həm də praktik bacarıqlar tələb edir və bu sahədə beynəlxalq akkreditasiya böyük əhəmiyyət daşıyır".

Ekspertin fikrincə, bu məsələni həll etmək üçün həmçinin İranla dialoq və əməkdaşlıq qurulmalıdır: "Təhsil sahəsində qarşılıqlı anlaşma memorandumu imzalanaraq, diplomların tanınması ilə bağlı razılığa gəlmək mümkündür. İranın mövqeyini dəyişdirmək üçün yalnız təhsil sahəsində deyil, həm də diplomatik münasibətlərdə daha balanslı yanaşma tətbiq olunmalıdır". Kamran Əsədov həmçinin qeyd edib ki, Azərbaycan diplomlarının tanınmaması proble-

mi təkə İranla məhdudlaşmır: "Müxtəlif ölkələr, xüsusilə də Avropa və Şimali Amerika dövlətləri, bəzi sahələrdə Azərbaycan diplomlarını tanımaq üçün əlavə sertifikatlaşdırma və ya təkmilləşdirmə tələb edir. Bu, əsasən hüquq, tibb və mühəndislik sahələrində daha çox nəzərə cəlbir. Belə hallar Azərbaycan təhsil sistemində standartların beynəlxalq səviyyədə uyğunlaşdırılmasının vacibliyini göstərir.

Bu qərarı yalnız bir problem kimi deyil, həm də fürsət kimi görmək olar. Təhsil sistemimizin zəif tərəflərini müəyyən etmək və onları aradan qaldırmaq üçün bu tip hadisələrdən dərs çıxarılmalıdır. Təhsil sahəsinə daha çox dövlət dəstəyi ayrılmalı, universitetlərimiz beynəlxalq səviyyədə rəqabət qabiliyyətli hala gətirilməlidir. Bu yolla təkə reytinglərdə mövqeyimizi yaxşılaşdırmaqla deyil, həm də gənc nəslin daha yüksək keyfiyyətli təhsil almasını təmin edərək ölkəmizin gələcəyinə töhfə verə bilərik. Azərbaycanın təhsil sisteminin güclənməsi, yalnız daxili inkişaf deyil, həm də beynəlxalq münasibətlərdə daha güclü mövqə qazanmaq üçün əsasdır".

□ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Məşavət"

Rubl sürətlə ucuzlaşır - azərbaycanlılara da ziyanı var

Rublun dəyərdən düşməsi Rusiyaya göndərilən məhsullara mənfi təsir göstərir; azərbaycanlı ixracatçı sahibkarlar üçün nəticə ziyanlı ola bilər

Rusiyanın milli valyutası olan rublun dəyərsizləşməsi getdikcə daha sürətli xarakter almağa başlayıb. Mərkəz Bankdan kənar hərəclərdə - Forex-də dolların məzənnəsi 114,5 rubla, avro 120,6 rubla yüksəlib. Rusiya Mərkəzi Bankının keçirdiyi valyuta hərəclərində Çin yuanının məzənnəsi 15 rubla qədər artıb.

Rusiya ekspertləri rublun dəyərsizləşməsinə ölkədə xarici valyuta qıtlığı, həmçinin sanksiyaların təsiri ilə izah edirlər. Bildirilir ki, dollar və avro ilə yanaşı, dost ölkə olan Çin yuanının axını da tələbatı qarşılayacaq həcmdə təmin olunmadığına görə rublun həmin valyutalar qarşısında məzənnəsi sürətlə azalır.

Bu arada Rusiya Federasiyası Hökuməti yanında Maliyyə Universitetinin Beynəlxalq İqtisadiyyat fakültəsinin dekanı Pavel Se-

leznev əhaliyə rublun növbəti və daha güclü dəyərsizləşməsinə hazırlaşmağı tövsiyə edib. "Dolların məzənnəsi artmaqda davam edəcək. İndi 150-dən danışılır. 150 həttə yumşaq variantdır, dollar 180 rubl da

ola bilər", - ekspert vurğulayıb.

İqtisadçı ekspert Natiq Cəfəri "Yeni Məşavət"ə bildirdi ki, rus rublunun dəyərdən düşməsi kənd təsərrüfatı məhsullarını daha çox Rusiyada satan azərbaycanlı iş

adamlarına pis təsir edir: "Azərbaycanlı iş adamları məhsullarını rus rublu ilə satırlar, Azərbaycana isə başqa valyuta ilə qayıdırlar. Valyuta bahalaşdıqca onların gəlirləri, qazancları azalır. Bu halda müəyyən qədər qazanc əldə

etmək üçün qiymətləri artırmalıdırlar, lakin bu Rusiya bazarında bəzən problemlərə səbəb ola bilər, çünki istər-istəməz bazarın qiymətlərlə bağlı öz "diktəsi" var. Bu baxımdan rublun dəyərdən düşməsi Azərbaycandan Rusiyaya göndərilən məhsullara mənfi təsir göstərir, məhsulların həcmnin və dəyərinin azalmasına, nəticədə fermerlərin gəlirlərinin azalmasına gətirib çıxara bilər".

İqtisadçı Xalid Kərimli isə hesab edir ki, azərbaycanlı fermerlər qiymətləri Azərbaycan manatına görə təyin edirlər. "Yeni Məşavət"ə açıqlamasında ekspert qeyd etdi ki, fermerlər gəlirlərini manatla hesablayırlar: "Rubl dollara görə ucuzlaşanda manata görə də ucuzlaşmış olur. Rus alıcısı üçün bizim məhsul eyni qiymətə satılarsa da, qiyməti kəskin bahalaşmış olur. Yeni fermer qiyməti artır-

masa da, qazancı dəyişmir. Rublun ucuzlaşması birmənalı olaraq rus alıcısı üçün Azərbaycan məhsulunun qiymətini bahalaşdırır. Satıcı məhsulu köhnə qiymətlə satmağa çalışsa, qazancı kəskin düşəcək, eger alıcılıq qabiliyyətinin aşağı olduğunu görse, qiyməti endirməyə məcbur olacaq. Odur ki, rublun ucuzlaşması azərbaycanlı ixracatçı sahibkarlar üçün ziyanlıdır".

O ki qaldı Rusiyada yaşayan və Azərbaycanda yaşayan ailələrinə pul göndərən azərbaycanlılar üçün rus rublunun ucuzlaşmasının təsirlərinə, X.Kərimli bildirdi ki, bu onlar üçün pis xəbərdir: "Rusiyada yaşayan azərbaycanlılar maaşı, məvacibi rublla alırlar. Cari xərcləri çıxdıqdan sonra yerdə qalan vəsaiti ya dollarla, ya da manatla, yaxud da elə rublla göndərirlər. Rublu manata çevirəndə vəsaitin həcmi azalır. Bu səbəbdən rublun ucuzlaşması həm ixracatçı üçün zərərli, həm də göndərilən vəsaitin həcmnin azalması baxımından sərfəli deyil".

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Məşavət"

Azərbaycanda venirikatanuriya xəstəliyinin dərmanı tapılırmı. Sözügedən xəstəliyin müalicəsi üçün xüsusi qidalar və dərmanlar tələb olunur. Azərbaycanda satışı olmayan bu vasitələr ciddi problemlə yol açır.

Xəstəlikdən əziyyət çəkən gəncin valideyni "İTV xəbər"ə müsahibəsində bildirib ki, həmin insanlar 2 gün adi rejimdə qidalansalar, 3-4 aylıq müalicələri heç olacaq. Onlara ömürlərinin sonuna kimi mal və toyuq əti yemək qadağandır. Xəstəliyin aylıq müalicə xərci isə 1500-2000 manat arasındadır.

Xəstəlik dünyada 1960-cı ildən mövcuddur. Azərbaycanda isə son 10 ildə yaranıb və getdikcə artır. Bunun səbəbini daha çox genetik faktorlarla bağlayırlar. Bəs əsas əlamətlər nədir, daha çox hansı ailələrdə və neçə yaşdan özünü göstərir? Qohum evliliyinin rolu varmı?

Tanınmış həkim, invaziv ağrı mütəxəssisi Zülfüqar Yusifov mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a deyib ki, bu xəstəlik fenilalanin amin turşularından birinin defektli nəticəsində meydana çıxan bir problemdir. "Əsasən uşaqlarda əzələ zəifliyi ilə, əqli çatışmazlıqlarla, müəyyən spazmlarla, dəri rənginin dəyişməsi və sairə ilə özünü büruzə verə bilər. Vaxtında qarşısı alınmazsa, ağırlaşmalar baş verə bilər. Ölkəmizdə bu xəstəliyin zamanında aşkarlanması üçün erkən dövrlərdə topuq qan testi yoxlanılır, demək olar ki, bütün yeni doğulmuşlara şamil olunur və orada əgər bu xəstəliklə bağlı hər hansı bir simptom, hər hansı bir laborator analizlərdə göstəricilər olursa, müvafiq məsləhətlər verilir. Bununla məşğul olan mütəxəssislər var. Bu, neonatoloji dövrlərdə görülən tədbirlərdir. Bundan sonra da əgər bu xəstəlik vaxtında aşkarlansa, müvafiq məsləhətlərlə, təhlillərlə xəstəliyin gedişini ləngitmək, qarşısını almağın mümkün olduğu qeyd olunur.

Dünyanın müxtəlif ölkələrində problem öz aktuallığını saxlayır. Ölkəmizdə də son 10 ildə xəstəliyin belə üzdə olması, aşkarlanması məhz topuq qanı testinin son illərdə yoxlanmağa başlanması ilə əlaqədardır. Müalicə tədbirləri ilə

manı orqanizm fenilalanin adlı amin turşusunu düzgün parçalaya bilmir. Fenilalanin zülalların tərkibində olan bir maddədir və əsasən qida ilə qəbul olunur. Venirikatanuriya PAH (fenilalanin hidrokstilaza) genində olan mutasiya səbə

təmir, lakin müalicə edilmədikdə zəka geriliyi, davranış pozuntuları, epileptik tutmalar, dəri və saçda açıq rəng (melanin sintezinin azalması səbəbindən), xüsusi bədən qoxusu (fenilalaninin parçalanma məhsullarının toplan-

Bu pəhrizə aşağıdakılar daxildir: fenilalanin miqdarı az olan xüsusi qidalar, protein əvəzedici qarışıqlar, süni qidalar. Genetik bir xəstəlik olduğundan profilaktik tədbirlər mövcud deyil, lakin evlilik öncəsi genetik məsləhət almaq riski

kəf koordinasiyasında problemlər və fiziki inkişafın gerilməsi müşahidə edilə bilər. Dəri və saç dəyişiklikləri - melanin istehsalında azalma nəticəsində dəri solğunluğu, saçların açıq rəngli olması və ekzema kimi dəri problemləri yaranır.

Azərbaycanda yeni, çarəsiz xəstəlik: əsas əlamətlər - qohum evliliyinin rolu varmı?

Zülfüqar Yusifov: "Xəstəliyin vaxtında qarşısı alınmazsa, ağırlaşmalar baş verə bilər"

bağlı müvafiq addımlar atılmaqdadır və yaxın dövrlərdə bizdə də daha yaxından, daha təkmil şəkildə kömək etməyə imkanlar yaranacaq". Xarici mənbələrdə də qeyd edilir ki, "venirikatanuriya" (və ya fenilketonuriya) genetik metabolik bir xəstəlikdir. Bu xəstəlik za-

bindən yaranır. Bu mutasiya fermentin çatışmazlığına və ya fəaliyyətinin azalmasına səbəb olur, nəticədə fenilalanin bədənə toplanır. Yüksək səviyyədə fenilalanin beyin və sinir sistemində ciddi zərər verə bilər. Xəstəlik doğuşda adətən simptomlarla özünü gös-

erməsi səbəbindən) müşahidə edilə bilər. Fenilketonuriya yeni doğulmuş körpələrdə skrininq testi vasitəsilə erkən diaqnoz edilir. Bunun üçün körpənin dabanından qan nümunəsi götürülür. Xəstəlik ömür boyu az fenilalaninli xüsusi pəhriz saxlamağı tələb edir.

azaltmağa kömək edə bilər. Erkən diaqnoz və düzgün müalicə ilə xəstələrin normal həyat tərzini sürməsi mümkündür.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, fenilketonuriyanın (venirikatanuriya) müalicə edilmədiyi və ya düzgün idarə olunmadığı hallarda ciddi ağırlaşmalara səbəb ola bilər. Bu ağırlaşmalar əsasən bədənə yüksək fenilalanin səviyyəsinin beyinə və sinir sistemində təsirdən qaynaqlanır.

Zəka geriliyi - müalicəsiz qalan uşaqlarda zehni inkişaf geriləyir və əqli qüsurlar yaranır. Bu ağırlaşma xəstəliyin ən ciddi nəticələrindən biridir. Epilepsiya və tutmalar - beyin funksiyalarına mənfi təsir epileptik tutmalara səbəb ola bilər. Davranış və psixoloji problemlər - diqqət çatışmazlığı, hiperaktivlik, aqressiv davranış və sosial uyğunlaşma problemləri yarana bilər. Depressiya və digər emosional pozuntular baş verə bilər. Motor funksiyaların pozulması - hərəkət

Xüsusi bədən qoxusu - fenilalanin parçalanma məhsullarının toplanması nəticəsində bədən kifə bənzər xoşagəlməz qoxu yayır. Yetkinlik dövründə psixoloji ağırlaşmalar - pəhriz qaydalarına əməl olunmadıqda və ya xəstəlik lazımi qaydada izlənilmədikdə böyük dərəcədə depressiya, yaddaş pozuntuları və diqqət problemləri inkişaf edə bilər.

Neonatal skrininq ilə xəstəlik erkən aşkar olunarsa, ağırlaşmaların tamamilə qarşısı alına bilər. Az fenilalaninli pəhrizə ömür boyu əməl olunması ən effektiv müalicə üsuludur. Fenilalanin səviyyəsinin müntəzəm olaraq laborator analizlərlə yoxlanılması vacibdir. Xəstə və ailə üzvlərinə psixoloji yardım, xəstəliyin idarə edilməsi üçün maarifləndirmə vacibdir. Müalicəyə əməl edildiyi təqdirdə, fenilketonuriya xəstələri normal həyat sürə və ağırlaşmalardan qaça bilərlər.

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

Ölən şəxsin kreditini kim ödəməlidir? - açıqlama

Həyatın gözlənilməz halları insanları müxtəlif maliyyə məsələləri ilə üz-üzə qoyur.

Milli.Az xəbər verir ki, bu məsələlərdən biri də vəfat edən şəxsin kredit borclarının necə ödənilməsidir. Əgər bir şəxs vəfat edərsə və onun kredit borcu qalarsa, bu borcun ödənilməsinin necə tən-

zimlənəcəyi bir çoxları üçün qeyri-müəyyən ola bilər.

Vəfat edən şəxsin kredit borcunu kim ödəyir?

Məsələ ilə bağlı ekspert Emin Kərimov bildirib ki, vəfat edən şəxsin kredit borcu, ümumiyyətlə, onun vərəsələrinə və ya əmlakına bağlıdır. Əgər ölmüş şəxsin mirası varsa və vərəsələr mirası qəbul edərsə, borclar da bu mirasla

birgə qəbul edilir. Yeni vərəsələr həm mirası, həm də borcları qəbul etmiş sayılır. Əgər şəxsin əmlakı mövcud deyilsə və ya borc daha çoxdursa, vərəsələrdən heç biri borcu ödəmək məcburiyyətində deyil. Bu halda borclar ödənilməz qala bilər.

"Əgər vəfat edən şəxsin həyat sığortası varsa, bu, borcun ödənilməsində kömək

edə bilər. Həyat sığortası polisi mövcud olduqda, sığorta şirkəti tərəfindən ödənişlər həyata keçirilə bilər. Bu da kredit borclarının ödənməsinə yardımçı ola bilər.

Bundan başqa, əgər vəfat edən şəxs kredit götürərkən girov qoyubsa və ya zəmanətçi təyin edibse, borcu ödəmək məsuliyyətini girov və ya zəmanətçi üzərinə götürə bilər. Əgər girov və zəmanətçi yoxdursa, borcun ödənilməsi məsələsi sığorta və digər mənbələrdən təmin oluna bilər.

Vəfat edən şəxsin borcu mövcud olduqda, bank da borcun ödənilməsi üçün tədbir görür. Lakin əgər vərəsələr mirası qəbul etmərsə və şəxsin əmlakı mövcud deyilsə, borc bank tərəfindən silinə bilər.

Ümumiyyətlə, vəfat edən şəxsin kredit borcu, əmlakın mövcudluğuna və vərəsələrin mirası qəbul edib-ətməməsinə görə dəyişir. Həyat sığortası, girov və zəmanətçi isə borcun ödənilməsində əsas amillərdən biridir. Bu məsələlər vətəndaşların maliyyə öhdə-

Bakıda 251 min dollarlıq dələduzluq - saxlanılanlar var

Paytaxtın Binəqədi və Nizami rayonlarında dələduzluqda şübhəli bilinən 2 nəfər polis tərəfindən saxlanılıb.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə DİN-in mətbuat xidməti məlumat yayıb.

Bildirilib ki, Binəqədi RPİ 43-cü Polis Bölməsi əməkdaşlarının keçirdiyi tədbirlərdə bir nəfərin 251 000 ABŞ dollarını dələduzluq yolu ilə ələ keçirməkdə şübhəli bilinən 34 yaşlı E.Gözelov, Nizami RPİ 24-cü Polis Şöbəsi əməkdaşlarının keçirdiyi tədbirlərlə isə bir nəfərin 10 000 ABŞ dollarını dələduzluq yolu ilə ələ keçirməkdə şübhəli bilinən 46 yaşlı V.Rzaev müəyyən olunaraq saxlanılıb.

Faktlarla bağlı araşdırma aparılır.

liklərini idarə etmələrinə kömək edir və ölümdən sonra

borcların necə ödəniləcəyini müəyyən edir".

MUSAVAT

Son səhifə

N 218 (8591) 3 dekabr 2024

De k a b r

Evlilik kişilik hormonuna belə təsir edirmiş

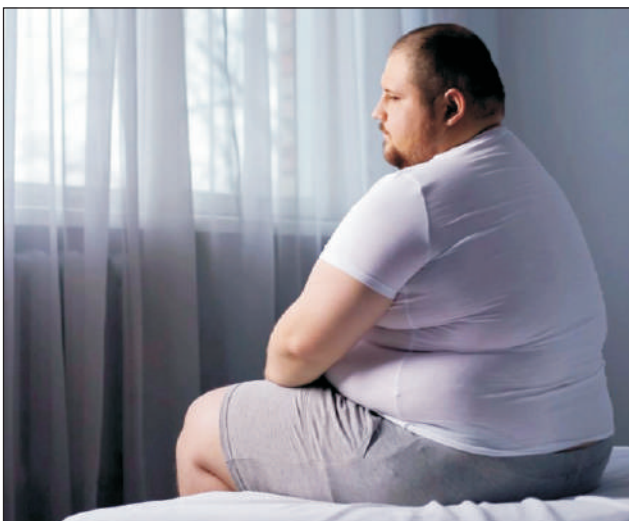
Son araşdırma göstərir ki, testesteronun normal səviyyədə olduğu kişilərdə zəifləmiş cinsi istəyi müalicə etmək üçün testesteron təyinatlarının təsiri azdır və ya heç yoxdur.

Tədqiqatda 18-26 yaş arasında olan 41 kişi iştirak edib, onların testesteron səviyyələri normal diapazonda olub. 31 günlük test dövründə iştirakçılar gündəlik nümunələr təqdim ediblər və cinsi istəkləri və tanışlıq səyləri barədə öz hesabatlarını veriblər. Məlumat olub ki, yalnız subay kişilər potensial partnyorla qarşılaşma barədə məlumat verdikləri günlərdə daha yüksək testesteron səviyyəsi istehsal edirlər. Bu, bədənə mümkün partnyor və digər kişilərlə rəqabətə hazırlaşdığını göstərir. Oxşar davranış quşlar və primatlar üzərində aparılan araşdırmalarda da müşahidə olunub.

Digər tərəfdən, həyat yoldaşları və sevgililəri ilə müntəzəm əlaqədə olan evli və ya münasibətdə olan kişilərdə testesteron səviyyəsində belə dəyişikliklər qeydə alınmayıb, baxmayaraq ki, onlar adi kişilərə xas cinsi istəklər hiss ediblər. Araşdırma həmçinin göstərib ki, subay kişilərdə həm testesteron, həm də kortizol səviyyəsi münasibətdə olan kişilərə nisbətən daha yüksəkdir.

Bununla belə, münasibətdə olan kişilərdə daha çox cinsi istək müşahidə edilib. Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, kişilərin cinsi istəyini təmin etmək üçün testesteronun yalnız müəyyən baza səviyyəsi kifayət edir və bu səviyyədən yuxarı da yığılıqlar istəyi artırır. Bu araşdırma testesteronun normal səviyyədə olduğu kişilərdə cinsi istək üçün əlavə hormonal müdaxilənin faydasız olduğunu sübut edir.

Kişilərdə artıq çəkinin təhlükəli fəsadı

London İmperial Kollecinin alimlər qrupu müəyyən edib ki, çəki problemi olan kişilər qadınlardan on il əvvəl yaddaşlarını itirməyə başlaya bilərlər. Demensiya ən çox 75 yaşdan sonra inkişaf edir, lakin "Journal of Neurology Neurosurgery & Psychiatry"-də dərc edilən yeni araşdırmalar göstərir ki, piylənmə kişilərdə bu prosesi sürətləndirə bilər.

"Google Play"-də 15 viruslu tətbiq tapıldı

"McAfee" mütəxəssisləri "Google Play"-də "SpyLoan" zərərli proqram təminatı ilə yoluxmuş 15 tətbiq aşkar ediblər. Bu tətbiqlər 8 milyon dəfədən çox yüklənib. "SpyLoan" virusu ilə yoluxmuş tətbiqlər Cənubi Amerika, Cənub-Şərqi Asiya və Afrikadakı istifadəçiləri hədəfə alıb. Onlar istifadəçiləri sürətli kredit vədləri ilə cəlb edirlər, lakin quraşdırmadan sonra onlar həssas məlumatları, o cümlədən bank rekvizitlərini, SMS-lərə giriş, yer və əlaqə siyahılarını istəyirlər.

Belə populyar tətbiqlərə "Prestamo Seguro-Rapido" və "Prestamo Rapido-Credit Easy" daxildir, onların hər biri 1 milyon dəfədən çox yüklənib.

Qeyd edilir ki, indiyədək "Google" mütəxəssisləri "SpyLoan"-in müəyyən olunduğu 15 tətbiqi silib.

Alimlər müəyyən ediblər ki, artıq çəkili kişilərdə beyin funksiyasının pisləşməsi artıq 55-74 yaşlarında başlayır, qadınlarda isə oxşar dəyişikliklər yalnız on il sonra, 65-74 yaşlarında baş verir.

MRT-dən istifadə edərək, alimlər təcrübə iştirakçılarının beyin həcmi və bədəndəki yağın miqdarını qiymətləndiriblər. Nəticələr göstərib ki, artıq yağ beyin həcmi azalması ilə əlaqədardır ki, bu da sinir hüceyrələrinin və onlar arasındakı əlaqənin itirilməsini göstərir. Bu əlaqə xüsusilə kişilərdə özünü büruzə verir.

Yatmadan əvvəl dişlərimizi fırçalamaşaq, nə olar?

Həkimlər dişləri fırçalamağı unutmanın ağız boşluğunda böyük problemlərə yol açacağını bildirib. Daimi diş baxımı uzun illər sağlamlıq sərmayəsidir.

Dişlərin müntəzəm fırçalanması sadəcə rutin vərdiş deyil, ağız boşluğunun və bütün orqanizmin sağlamlığının qorunmasında mühüm addımdır.

Ağız xüsusilə yeməkdən sonra bakteriyalar üçün ideal bir mühit yadır. Diş çürüməsinin əsas günahkarı qida qalıqları ilə qidalanan və turşular istehsal edən Streptococcus mutans bakteriyasıdır. Bu turşular diş minasını məhv edərək diş çürüməsinə və diş ətinin iltihabına səbəb olur.

Bunları bilirsinizmi?

- * Çörçül qadın tualetində doğulub.
- * Amerikada dünya əhalisinin 5 faizi, cinayətkarların isə 25 faizi yaşayır.
- * Dünya üzrə 5-7 min pələng ev heyvanı kimi saxlanılır.
- * Dünyada hotellərin 40 faizi hər gecə boş qalır.
- * Qadınların 96 faizi boyunlarından öpülməkdən xoşlanırlar.
- * Dünyadakı ən populyar ad Məhəmməddir.
- * Göy rəngin sakitləşdirici təsiri var. Buna görə də Twitter, Facebook, Skype kimi şirkətlərin loqosu bu rəngdədir.
- * Statistika görə, riyaziyyatı zəif bilən adamlar yalan danışmağa daha çox meyillidirlər.
- * Oyanmaq və gün ərzində oyaq qalmaq üçün səhər seks kofedən daha çox təsir edir.
- * İçkinin üstündəki etiketi cırırsınızsa, böyük ehtimalla seksual baxımdan təmin olunmursunuz.
- * Araşdırmalara görə, ilk öpüş, ilk seksə nisbətən daha yaddaqalandır.
- * Bir qadın orta hesabla ən çox 47 saat 15 dəqiqə sırı saxlaya bilər.
- * İnsanların 80 faizi yatmamışdan qabaq başlarında real həyatda olmasını istedikləri ssenariləri yazır.

Gecələr bunları yeməyin, yoxsa...

Gecələr tərəvəz yeməməlisiniz. Belə ki, qaz əmələ gətirən tərəvəzlər (paxlalılar) mədədə şişkinlik və ağrıya səbəb olur, həmçinin nişasta ilə zəngin tərəvəzlər (kartof, şirin kartof, qarğıdalı) qlükoza səviyyəsini artırır və çəki artır.

Bu barədə "Paracelsus" Tibb Mərkəzinin gastroenteroloqu Dmitri Fedulov məlumat verib. Siz həmçinin üzüm, banan və ya şirin armud yeməməlisiniz, çünki onların tərkibində çoxlu miqdarda şəkər var. Süd qəbulu bədən tərəfindən zəif həzm olunur, şişkinlik, ağrı və kramplara səbəb olur. Onu fermentləşdirilmiş süd içkiləri ilə əvəz etmək daha yaxşıdır: kefir, fermentləşdirilmiş bişmiş süd və ya yağ tərkibi 2,5%-ə qədər olan qatıq.

"Axşam saatlarında iştahınız oyananda yuxarıda qeyd olunanlar istisna olmaqla, zülallı qidalar, tərəvəzlər, meyvələr məhdud miqdarda yeyə bilərsiniz", - o qeyd edib. Həkim həzm sisteminin, eləcə də bədənə qalan hissəsinin istirahət etməsi üçün yatmadan 2-3 saat əvvəl son yeməyi qəbul etməyi məsləhət görür. Həmçinin gecələr pendir məhsulları, ədviyyatlı, duzlu, şirin yeməklər yeməməlisiniz. Kalorisi yüksəkdir, həzm etmək çətinləşir.

Tünd şokoladın faydası

Tünd şokoladın tərkibində olan flavonoidlərin ürək-damar sağlamlığını yaxşılaşdırdığı və insult riskini azaltdığı sübut edilib. Bu barədə məlumat Birmingem Universitetinin alimləri tərəfindən aparılan araşdırmada öz əksini tapıb. Mütəxəssislər tünd şokoladın tərkibində olan bəzi güclü maddələrin yüksək yağlı qidalar qəbul etdikdən sonra belə ürək-damar sağlamlığını qoruya biləcəyini aşkar ediblər.

Məlumatla görə, stress nəticəsində üreyn zədələnməsinin qarşısını alan tünd şokolad ürək-damar sağlamlığını yaxşılaşdırır. Tünd şokolad yağ yandırıcı xüsusiyyətlərə malik olduğundan arıqlamağa da müsbət təsir edir.

Tünd şokoladın tərkibində olan antioksidantlar bədəndəki sərbəst radikalları neytrallaşdırır və oksidləşdirici stressin qarşısını alır. Parkinson və Alzheimer xəstəliyinin yaranmasının qarşısını alır. Həmçinin mütəxəssislər bildirirlər ki, şokolad qan dövranını normalaşdırır. Flavonoidlər sayəsində diqqəti artırır, yaddaşı gücləndirir. Xroniki iltihab hüceyrələrinə zərər verərək müxtəlif sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər. Tünd şokoladın müntəzəm istehlakı orqanizmdə iltihabı azaldır. Bundan başqa tünd şokoladın tərkibində olan flavanollar dəriyə günəş şüalarından qoruyur. Tünd şokolad güclü antioksidantlara malikdir.

Araşdırmalar müntəzəm olaraq tünd şokolad istehlak edənlər arasında ürək xəstəliyi riskinin kəskin azaldığını göstərir.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: venimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"-ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500